

Երեսնամյա Մարդասպան

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱՇՆԻ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄԵԱԿՈՒԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿԵԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

Մրբոց Վարդանանց տունը Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում

Որ զմահ ոչ գիտե՝ երկնի ի մահումն է,
իսկ որ գիտե զմահ, ոչ երկնի ի նմանէ:

Գերաշնորհ, հոգեշնորհ, արժանապատիվ հայրեր,

Հարգարժան ռեկտոր, հարգելի դասախոսներ,

Սիրելի ուսանողներ:

Ոսկեբարբառ Եղիշեի այս միտքն ենք ընտրել բնաբան Մեր խոսքին այսօր, երբ ուրախ եւ քաջալեր հոգով նշում ենք Վարդանանց՝ Զրիստոսի հազար երեսուներեց տարեկանի տոնը: Չկա առավել նվիրական հիշատակ, որն այդչափ խանդավառի, ջերմացնի ու լուսավորի մեր հայքիստոնյա ինքնությունը, որքան Վարդանանց տոնը: Ասում ենք «Վարդանանց», եւ հավատքն ու հայրենիքի պատկերը միախառնված պայծառանում են մեր հոգիներում: Վարդանանց ոգին զարմանալի ոյությունամբ մեզ դարձնում է անվարան ու արի: Սուրբ Վարդանանց հետ յուրաքանչյուր հայրորդի առանց երկմտանքի իր հոգում հավաստում եւ հանձն է առնում աննկուն մալ վասն հավատքի եւ վասն հայրենյաց մարտահրավերների առջեւ: Սուրբ Վարդանանց հետ մեր հոգին լցվում է վստահությամբ, մեր կյանքը՝ լավատեսությամբ, մեները հստակ տեսնում ենք՝ ով ենք, եւ դեպի ուր է մեր ճանապարհը:

Փետրվարի 16-ին Հայաստանյայց Առաքելական Սբ Եկեղեցին տոնախմբեց Մրբոց Վարդանանց հիշատակը: Տոնի առիթով Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնում, հանդիսապետությամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, մատուցվեց Պատարագ: Պատարագին էր Գեւորգ Եպս Սարոյանը:

Զարոգի ընթացքում անդրադառնալով Վարդանանց պատերազմի ու քաջարի գործարարների նահատակության խորհրդին՝ պատարագից սրբազան հայրը կարեւորեց. «Վարդանանցով պատմության մի տոր շրջան է սկսվում հայոց կյանքում, որը բնորոշվում է սեփական ինքնության հանդեպ հավատարմության հաստատումով, ազատության համար պայքարի գիտակցության արթնացմամբ: ...Վարդանանց հանճարը մեզ սովորեցրեց հավատալ դարերով փայփայած համագային մեր երազին, դարձնել այն նպատակ, ապրել եւ պայքարել հանուն դրա»:

Մրբոց Վարդանանց գործարար հիշատակության օրը Հայաստանյայց Առաքելական Սբ Եկեղեցին նշում է նաեւ Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի անվանակոչության տոնը:

Զարոգի ավարտին, այս առիթով, Իշման Ս. Սեդանի առջեւ, նախագահությամբ Շիրակի թեմի առաջնորդ Միքայել Եպս Աջապահյանի, կատարվեց Հայրապետական մաղթանք: Մայր Աթոռի միաբաններն ու բարեպաշտ ժողովուրդը աղոթք բարձրացրեցին առ Աստված՝ Մայր Աթոռի անսասանության ու պայծառության եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կյանքի արեւշատության, խաղաղ ու բեղուն հայրապետության համար:

Այնուհետեւ Գեւորգյան հոգեւոր ճեմարանի հանդիսությունների դահլիճում, նախագահությամբ Վեհափառ Հայրապետի, տեղի ունեցավ Վարդանանց հերոսամարտին նվիրված հանդիսություն, որը կազմակերպվել էր Գեւորգյան ճեմարանի եւ ԵՊՀ-ի ուսանողության համատեղ ջանքերով:

Բացման խոսքով հանդես եկավ ԵՊՀ-ի ռեկտոր՝ պատմ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Արամ Սիմոնյանը, ապա բանախոսեց ճեմարանի եւ համալսարանի դասախոս՝ պատմ. գիտ. թեկ., պրոֆեսոր Պետրոս Հովհաննիսյանը:

Հանդիսության ժամանակ հոգեւոր եւ հայրենասիրական երգերով հանդես եկան ճեմարանի եւ համալսարանի երգչախմբերը:

Ավանդական դարձած այս գեղեցիկ միջոցառումն իր հայրական պատգամով ու օրհնությամբ ամփոփեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՉ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԽՈՍՔԸ ՍԲ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՈՆԻ ԱՌԻԹՈՎ

Այսօր վերստին տոնի խորհրդով մենք ունկնդիր ենք Եղիշե մեծ պատմիչին, որ բոլոր դարերի համար բացահայտում է Վարդանանց սիրանքի ու Վարդանանց հաղթանակի ակունքն ու իմաստը՝ գրելով. «Ով չգիտե՝ ինչ է մահը, վախենում է նրանից, իսկ ով գիտե մահը, նրանից չի վախենում»: Վարդանանց՝ Զրիստոսի ճանա-

մահը չէ, որ ընտրեցին, այլ կյանքը, որ ունենք Զրիստոսով: Նրանք ռազմի դաշտ ելան՝ պաշտպանելու իրենց հավատքը, դպրությունը, հայրենի սրբությունները, սրբազան հիշատակները, այն ամենը, ինչ «հայրենիք» ենք կոչում: Վարդանանց օրերին Հայաստանը կորցրել էր պետական անկախությունը, երկիրը բաժանված էր, բայց Հայաստան էր. Հայաստան էր մեկ ու միասնական լեզվով, գիր ու դպրությամբ, հավատքով, որ ազատ է պահում ազգի հոգին եւ գործընդունում առ Աստված հույսով ու ապավինությամբ: Պատերազմ չէին ուզում մեր հայրերը եւ ամեն ջանք գործադրեցին պարսից հզոր տիրակալին հավատափոխության ծրագրից տարհանալու համար, քանզի գիտեին, որ իրենք Զրիստոսին չեն ուրանալու: Ամեն եղության դիմացել էին՝ հալածանքներին, հարկերի ծանրությանը, պաշտոնազրկմանը, բայց ընդդիմացան հավատափոխության պարտադրանքին: Ընդդիմացան անվարան, քանզի քրիստոնեությունն ունեին ոչ իբրեւ հանդերձ, այլ իբրեւ մաշկի գույն: Ընդդիմացան վստահությամբ, որ Զրիստո-

մղել Աստծուն, Սուրբ Եկեղեցին, առաքինազարդ հոգու զորությունը:

Այսօր մեր առջեւ հառնում են Վարդանանց պայծառ ու սիրելի կերպարները, առաքելությանը զորագլուխ սուրբ Վարդանը: Նրանցից ոմանք ընկան մարտի դաշտում, ոմանք տարիներ անց հայրենիք վերադարձան բանտարկության գերությունից: Անտեսելով փառք, բարօրություն, ապահովություն՝ նրանք մերժեցին իրենց պարտադրվող կեղծիքը եւ պաշտպանեցին մեր ժողովրդի՝ իր հավատքով, հայրենի արժեքներով, ազատ կյանքով ապրելու իրավունքը: Նրանք հաղթեցին, քանզի գիտեին, որ Աստծո հույսով իրենցից հետո 500, 1000, 1600 տարի անց ու միշտ հայ ժողովուրդը քրիստոնյա է լինելու:

1600-ամյա հեռավորությունից այսօր Վարդանանց սուրբ հիշատակի առջեւ Մեր աղոթքն է, որ հավատքի եւ հայրենյաց սիրո նրանց օրինակը ապրի մեր կյանքում եւ գործակցի մեզ մեր ժամանակի դժվարությունների ու հոգսերի մեջ, վճռելու մեր առջեւ հառնող խնդիրներն ու հրամայականները եւ իրազործելու մեր տեսիլքներն ու նպատակները: Այսօր չկա հավատքն ուրանալու պարտադրանք, սակայն հավատքը կարող է նահանջել անտարբերության, հայրենյաց ժառանգության հանդեպ նվազ նախանձախնդրության հետեւանքով: Վարդանանց ոգին պիտի օգնի մեզ

սի հետ պիտի ապրի ու կյանք ունենա հայ ժողովուրդը: Ավարայրում կանգնած էր սահակ-մեսրոպյան դպրոցի անդրանիկ սերունդը: Աշխարհական թե հոգեւորական չերկնչեցին մահից, քանզի գիտեին մահն իմացյալ եւ մարտնչում էին՝ փրկելու համար հայոց ապագան, ազգի հավատնական կյանքը: Մահվան գնալով՝ հաղթեցին մահին, վանեցին թշնամուն, որ չկարողանա հայ կյանքից դուրս

կյանքի բոլոր պարագաներում, փորձություններին ու դժվարություններին հանդիման պահպանելու ուղղամիտ, արդար ու ազնիվ դիրքորոշումը, մարդասեր հոգին, ազգին եւ Հայրենիքին ծառայելու նվիրումն ու նախանձախնդրությունը եւ անվարան հույսը առ Աստված, որով միշտ կգտնենք ճշմարիտ ուղիները եւ օրինյալ հանգրվանները մեր կյանքի:

Շարունակությունը՝ էջ 2

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԽՈՍՔԸ ՍԲ ՎԱՐԴԱՆԱՆՅՑ ՏՈՆԻ ԱՌԻԹՈՎ

Սկիզբը՝ էջ 1

Սիրելիներ, այսօր Մեզ համար մեծ ուրախություն է տեսնել, որ Վարդանանց հիշատակը ոգեկոչելու համար ճեմարանականների հետ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում համախմբվել են Երեւանի պետական համալսարանի ուսանողները՝ ռեկտորի եւ դասախոսների առաջնորդությամբ: Մեր գնահատանքն ենք բերում Ձեզ՝ գերաշնորհ սրբազան, մեծարգո՝ տիար Սիմոնյան, հարգարժան դասախոսներ՝ հիշատակի այս տունը ու-

գին պիտի շարունակի ապրել եւ փոխանցվել սերունդներին, որպեսզի Ավարայրի դաշտից Վարդանի ծայրը միշտ ազդարարի հայոց հոգիներին՝ «թերահավատությունը մենք վաղուց ենք մերժել մեզանից»: Մեր մաղթանքն է ձեզ, սիրելի՛ ճեմարանականներ, որ պատրաստվեք իբրեւ առատ հունձքի արժանի մշակներ եւ շուտով համալրելով եկեղեցականաց ուխտյալ դասը, հովվեք Տիրոջ ժողովրդին: Պարտք ունենք առաջնորդել աշխարհասփյուռ մեր զավակներին դեպի հավատքով ու հայրենյաց սի-

սանդության հետ կազմակերպելու համար, որով ճեմարանի նորակառույց այս հարկի ներքո թեւածում է Վարդանանց քաջարի եւ անմահ հոգին:

Մեր հայցն է, որ Տերը գորացնի Յայրենի մեր երկիրը, պահպանի մեր ժողովրդին խաղաղ ու անվտանգ, պայծառ պահի մեր Սուրբ Եկեղեցին, մեր կրթօջախների առաքելությունը, շնորհագրողի ձեր միտքն ու հոգին, սիրելի՛ ուսանողներ, որ լավագույն պատրաստությամբ, մաքուր հավատքով, Յայրենիքի հանդեպ սիրով ու նախանձախնդրությամբ ձեր նվիրումն ու ջանքերը բերեք հայրենական կյանքի բոլոր ասպարեզներում: Ձեզ հետ, ձեր կյանքով Վարդանանց հավատավոր ու հայրենասեր հո-

րով ոռոգյալ հարենի ափեր, ուր չեն վախճում մահից, քանզի գիտեն՝ ինչ է մահը, եւ ինչ է կյանքը: Թող մեզ համար բարեխոս լինեն սուրբ Վարդանանք, ովքեր դասակից են երկնային զորաց «անանցանելի ուրախության եւ անտրտում մխիթարության մեջ»:

Սիրելիներ, այսօր անվանակոչության օրն է բոլոր նրանց, ովքեր անվանակից սուրբ չունեն: Վարդանանց պանծալի տոնի առիթով հայրապետական Մեր օրհնությունն ենք բերում եւ շնորհավորում Մեր բոլոր զավակներին, ում անվանակոչության օրն է այսօր:

Շնորհք, սեր եւ խաղաղութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եղիցին ընդ մեզ եւ ընդ ամենեւեան. ամեն:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՎԵՀԱՐԱՆՈՒՄ ԱՄԵՆԱՅՆ Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց

12 փետրվարի Ավստրիացի ուսանողների խմբին

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց մի խումբ ավստրիացի կաթոլիկ ուսանողների՝ ուղեկցությամբ հայագետ Յասմին Դունթազուլի:

Յասմին Դունթազուլին ընդունելության համար շնորհակալություն հայտնեց Վեհափառ Յայրապետին եւ ներկայացրեց այցելության նպատակը: Նա մասնավորապես նշեց, որ Ավստրիայի տարբեր քաղաքներից ու համալսարաններից հավաքված եւ տարբեր մասնագիտություններ ունեցող ուսանողների այս խումբն ամեն տարի այցելում է որեւէ քրիստոնյա երկիր: Այս տարի խումբն այցելել է Հայաստան՝ ծանոթանալու հայկական հարուստ մշակույթին, պատմությանը, եկեղեցուն եւ հայերի առօրյա կյանքին:

Վեհափառ Յայրապետն ուրախություն հայտնեց ուսանողներին ընդունելու կապակցությամբ՝ նշելով, որ նրանց այցելությունը հիշեցնում է իր ուսանողության տարիներն Ավստրիայում: Նորին Սրբությունն իր օրհնությունը բերեց երիտասարդներին՝ մաղթելով, որ Հայաստանի հարուստ հոգեւոր մշակույթը նորանոր ներշնչումների աղբյուր դառնա նրանց համար:

16 փետրվարի «Եկեղեցիների համատեղ գործողություն» ալյանսի ներկայացուցիչներին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի «Եկեղեցիների համատեղ գործողություն» ալյանսի սոցիալ-հոգեբանական խմբի անդամներին՝ ուղեկցությամբ ԵՀԿ-ի հայաստանյան «Կլոր սեղան» միջեկեղեցական բարեգործական հիմնադրամի տնօրեն Կարեն Նազարյանի:

«Եկեղեցիների համատեղ գործողություն» ալյանսի գործունեությունն ուղղված է աղքատության հաղթահարմանը եւ արտակարգ իրավիճակների աղետալի հետեւանքների վերացմանը ողջ աշխարհում: 2010-ին կազմակերպությունն ստեղծեց սոցիալ-հոգեբանական աջակցության խումբ, որի հիմնական գործառնությունն են սոցիալ-հոգեբանական աջակցության տրամադրումը ծանր հոգեվիճակում հայտնված մարդկանց՝ աղետների դիմակայման ու նրանց իսկ մասնակցությամբ դրանց հետեւանքների վերացման աշխատանքներում:

Հանդիպմանը խմբի անդամներն ուրախություն հայտնեցին խմբի տարեկան ժողովը Հայաստանում անցկացնելու հնարավորության համար, ապա Վեհափառ Յայրապետին ներկայացրեցին եռօրյա ժողովի արդյունքները:

Նորին Սրբությունը գոհունակություն հայտնեց «Կլոր սեղան» հիմնադրամի եւ ալյանսի համագործակցության առիթով՝ ընդգծելով համատեղ իրականացվող բարեգործական ու կարողությունների զարգացման ծրագրերի կարեւորությունը:

Լրատվական կյութերը՝ ՄԱՅՐ ԱԹՈՐ ՍԲ ԷՏՄԱՍՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱՅԱՎԱՆ ՅԱՍՄԻՆԴԱԶՈՒ

Քահանայից հավաք Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում Հավաքի արդյունքում ընդունվեց հայտարարություն

Փետրվարի 15-ին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում, նախագահությամբ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ճայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ մասնակցությամբ թեմակալ առաջնորդների, տեղի ունեցավ Ս. Ղեւոնդյանց տոնի առիթով գումարվող քահանայից ավանդական ամենամյա հավաքը՝ Գեւորգյան հոգեւոր ճեմարանի հանդիսությունների դահլիճում: Մասնակցում էր շուրջ 230 եկեղեցական՝ Մայր Աթոռի կառույցներից, Հայաստանի ու Արցախի թեմերից ու վանքերից: Կային ներկայացուցիչներ նաեւ Սփյուռքի թեմերից: Ժողովի քննարկման կյութն էր՝ «Քահանան եկեղեցական-սոցիալական աշխատանքի հիմնական դերակատար»:

Ժողովը բացվեց հավաքի կազմակերպիչ, Շիրակի թեմի առաջնորդ Միքայել եպս Աջապահյանի խոսքով, ով քահանայից դասի անունից շնորհակալություն հայտնեց Վեհափառ Յայրապետին՝ Մայր Աթոռում համախմբվելու, նրա օրհնությունն ու հայրական պատգամները ստանալու համար, ապա շնորհավորեց հոգեւորականներին՝ մաղթելով նրանց ընթանալ Ղեւոնդյանց ոգով՝ հովվական ասպարեզում:

Թեմայի շուրջ գեկույցներով հանդես եկան Հովակիմ եպս Մանուկյանը եւ ԵՀԿ-ի հայաստանյան «Կլոր սեղան» հիմնադրամի գլխավոր տնօրեն Կարեն Նազարյանը:

Զեկույցներից հետո տեղի ունեցավ քննարկում, որի արդյունքում ընդունվեց հետեւյալ հայտարարությունը:

«Մենք՝ Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցու սպասավորներս, կարեւորում ենք Ս. Ղեւոնդյանց քահանայից տոնը՝ որպէս իրավոր ուխտի նորոգման, առավել գորացնելու հոգեւոր մեր առաքելությունը մեր ժողովրդի կյանքում: Քահանայի հովվական առաքելության մեջ եական եւ կարեւոր տեղ է զբաղեցնում սոցիալական ծառայությունը: Գոհություն ենք հայտնում Տիրոջը, որ մեր Եկեղեցին արդյունավորում է իր առաքելությունը տարբեր սոցիալական ձեռնարկումներով, որոնք արտահայտվում են հասարակության սոցիալական խնդիրների՝ հիվանդներին, ազատագրվածներին, բռնության ենթարկվածներին, անապահով անձերին ու ընտանիքներին, մանուկներին ու ծերերին ուղղված հոգեխնամատարական ծրագրերով: Մենք պատասխանատու ենք նկատում մեզ հասարակության առջեւ ծառացած սոցիալական մարտահրավերների հաղթահարման գործում եւ կարեւորում յուրաքանչյուրիս ծառա-

ւորությունը՝ պայծառության մեջ հաստատուն պահելով Առաքելական մեր Ս. Եկեղեցին»:

Այնուհետեւ տեղի ունեցավ պարզեւաբան խորություն:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ծաղկյա փլուկներով իրավունք շնորհեց Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնից հորեն քնն. Կիրակոսյանին, Պարույր քնն. Ավետիսյանին եւ Տ. Վահրամ քնն. Մելիքյանին:

Լանջախաչ կրելու իրավունքի արժանացան Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնից Մարկոս քնն.

Մանգասարյանը, Հովել քնն. Գամաղելյանը, Արարատ քնն. Պողոսյանը, Արարատյան հայրապետական թեմից Նիկողայոս քնն. Հովհաննիսյանը, Միքայել քնն. Նուրիջանյանը, Աշոտ քնն. Սաֆարյանը, Հարավային Ռուսաստանի հայոց թեմից Գեւորգ քնն. Միրզոյանը, Գուգարաց թեմից Ներսես քնն. Ղալայանը, Ա. հարոն քնն. Գրիգորյանը, Վիգեն քնն. Ղազարյանը, Վայոց ձորի թեմից Վազգեն քնն. Հովհաննիսյանը, Արագածոտնի թեմից Հայկ քնն. Սահակյանը, Եփրեմ քնն. Չարգարյանը, Գեղարքունիայ թեմից Սողոմոն քնն. Մինասյանը, ՀՀ ՀՈՒ հոգեւոր սպասավորությունից Դավիթ քնն. Շախկյանը, Գեղարքունիայ թեմից Ստեփանոս քնն. Իգնատիսյանը, Տավուշի թեմից Շավարշ քնն. Սիմոնյանը, Վիրահայոց թեմից Հովսիկ քնն. Հարությունյանը, Նարեկ քնն. Ղուլջյանը եւ Սամվել քնն. Թորոսյանը:

Ներկա հոգեւորականներին հայրապետական իր պատգամը հղեց Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ շնորհավորելով հոգեւորականներին տոնի առիթով, մաղթեց, որ Տերն օգնական եւ գորավիզ լինի Հայ Եկեղեցու սպասավորներին՝ իրենց առաքելությունն արդյունավոր կերպով շարունակելու մեջ:

Վեհափառ Յայրապետն անդրադարձավ նաեւ ժողովի կյութին. «Սոցիալական ոլորտից ներս ծառայությունը հայ եկեղեցականի կոչումն է, նրա առաքելության հիմնական եւ կա-

յությունը սոցիալապես անապահով միջավայրերում, որպեսզի հոգեւոր ու բարոյական փորձությունները եւ կարիքը պատճառ չդառնան Աստծուց հեռացման ու հոգիների փրկության խթանման: Այս հրամայականի առջեւ Ս. Ղեւոնդյանց քահանայից տոնի խորհուրդը դիտարկում ենք որպէս ազդու պատգամ՝ առավել ակնառու դարձնելու համար մեր հովվական սպասավորության մեջ սոցիալական աշխատանքը: Հորդորում ենք նաեւ Հայ Եկեղեցու հավատավոր հոտի անդամներին գործնականորեն սատարելու Եկեղեցու սոցիալական ծառայությանը, ջանքեր ներդնելու Տիրոջ գթասրտության եւ ողորմության պատգամներն առավել արդյունավոր միջոցներով արտահայտելու համար՝ սոցիալապես խնդիր խմբերի կյանքում:

Ս. Ղեւոնդյանց քահանայից բարեխոսության հայցով աղոթում ենք առ Բարձրյալն Աստված, որ Իր խնամքի ու հոգածության մեջ հանապազ պահի ու պահպանի մեր ժողովրդին եւ խաղաղություն պարգեւի հայրենի մեր

րենք մասը: Անդրադարձանք մի շարք խնդիրների, ինչպիսիք են՝ թմրամոլությունը, բռնությունը, ընտանեկան դաստիարակությունը, ծնող-զավակ, տղամարդ-կին հարաբերությունները, աղքատությունը եւ սմանատիւ ալլ երեւոյթները: Հայ եկեղեցականի կոչումն է պայքարել այնպիսի երեւոյթների դեմ, որոնք մեղք են ծնում, իսկ միջոցը բնականաբար Ավետարանի խոսքն է»:

Այդ առաքելության իրագործման հիմնական միջոց Նորին Սրբությունը նկատեց հոգեւորականի պատասխանատվությունը, նախանձախնդրությունը, կոչման գիտակցությունը ծառայության հանդեպ, անվերապահ եւ անպայմանավոր սերը, որ պետք է մշտապես դրսևորվի հավատավոր հոտի հանդեպ:

Վերջում Ամենայն Հայոց Յայրապետն իր գնահատանքը հայտնեց թեմակալ առաջնորդներին, որոնք նվիրյալ աշխատանքի արդյունքում տարեց տարի առաջընթաց է արձանագրվում թեմերում:

ՏՅԱՌՆԸՆԴԱՌԱԶ

Փետրվարի 14-ին Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին տոնախմբեց 40-օրյա մանուկ Հիսուսին տաճարին ընծայման տոնը:

Փետրվարի 13-ի երեկոյան Մայր տաճարում, հանդիսապետությամբ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գաբրիել Բ Ծայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, կատարվեց նախատոնակի արարողություն: Արարողությանը հաջորդեց անդաստանի կարգը, որի ընթացքում օրհնվեցին աշխարհի չորս կողմերը: Այնուհետեւ Մայր տաճարի Իջման խորանից վառված մոմով Ս. Տրդատի բաց խորանի հարեանությամբ վառվեց մեծ խարույկը՝ իբրեւ Զրիստոսին խորհրդանշող լույս: Գետրգյան հոգեւոր ճեմարանի սաները հանդես եկան շարականների եւ ազգային երգերի կատարումներով, արարողությանը ներկա հավատացյալները խարույկից վառված մոմեր տարան իրենց օջախները:

Փետրվարի 14-ին մատուցվեց Պատարագ: Պատարագին էր Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնի միաբան Սուշեղ եպս Բաբայանը: Նշելով, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տնօրինությամբ Տյառնընդառաջի օրը հռչակված է նաեւ նորապսակների օրհնության օր, սրբազան հայրը մաղթեց, որ Տերը Սիմեոն ծերունու երկարակեցությունն ու կամքի խոնարհությունը պարգևի նորաստեղծ ընտանիքներին՝ նրանց ապագա տարիները լցնելով անսպառ օրհնությամբ:

Պատարագի ավարտից հետո կատարվեց նորապսակ զույգերի օրհնության կարգ:

Մոզսիսական օրենքի համաձայն՝ երբ ընտանիքում առաջնեկն արու զավակ էր ծնվում, նրան տանում էին տաճար՝ Աստծուն նվիրաբերելու: «Ամեն արու զավակ, որ արգանդ է բացում, Տիրոջ համար սուրբ պիտի կոչվի»: Եվ Հովսեփն ու Մարիամը 40 օրական Հիսուսին տանում են Երուսաղեմի տաճար՝ Նրան «Տիրոջը ներկայացնելու» (Ղուկ. Ա 22): Երբ տեղ են հասնում, տաճարի արեւելյան դուռը, որն Աստծոն հրամանով փակված էր, բացվում է՝ համաձայն Աստծո խոսքի՝ ասված Եզեկիեյ մարգարեի միջոցով. «Այդ դուռը փակ է մնալու ու չի բացվելու, նրանով ոչ ոք չի անցնելու, որպեսզի Իսրայելի Տեր Աստվածը մտնի այնտեղով... Նա մտնելու է դռան կամարի տակի ճանապարհով եւ նույն տեղով էլ դուրս է գալու» (Եզեկիեյ ԽԴ 1-3):

Երբ տաճարի դռներն աղմուկով բացվում են, քաղաքում մեծ դղրոյուն է բարձրանում: Երուսաղեմի բնակիչները ջահերով ու լապտերներով շտապում են դեպի տաճար եւ տեղ հասնելով՝ տեսնում մանուկ Հիսուսին՝ ծնողների մոտ:

Երբ Մարիամն ու Հովսեփը մտնում են տաճար, նրանց ընդառաջ է գալիս Սիմեոն ծերունին: Ավանդության համաձայն՝ Սիմեոնը Եգիպտոսի Պտղոմեոս թագավորի հրամանով Ալեքսանդրիայում մասնակցել

էր Հին Կտակարանի գրքերը երայերենից հունարենի վերածելու «Յոթանասնից» թարգմանությանը: Թարգմանությունը կատարելու ժամանակ Սիմեոնը Եսայու գրքում հանդիպում է «Ահա կույսը պիտի հղիանա ու որդի ծնի» (Եսայի Է 14) նախագատությանը: Մտածելով, թե շատերը չեն հավատա այս խոսքին, ջնջում է այն: Որոշ ժամանակ իր արածի մասին մտորելուց հետո շուտով նիրհում է, իսկ երբ արթնանում է, տեսնում է, որ այն հատվածը, որ ինքը ջնջել էր, ոսկե տառերով նորից գրվել էր նույն տեղում: Սիմեոնը փառաբանում է Աստծուն եւ երանի տալիս նրանց, ովքեր պետք է ականատես լինեն այդ դեպքին: Սբ Հոգին, տեսնելով Սիմեոնի հավատքը, ասում է. «Մահ չես տեսի, մինչեւ տեսես Տիրոջ Օծյալին»: Եվ երբ Սիմեոնը, Հոգով առաջնորդված, տաճար է գնում եւ տեսնում Հիսուսին, օրհնում է Աստծուն եւ հենց տաճարում էլ ավանդում հոգին: Տաճարի մեջ Տիրոջը գոհություն է հայտնել նաեւ Աննա մարգարեուհին, պատմել Մանկան մասին: Համաձայն Եկեղեցու հայրերի բացատրության՝ Սիմեոնը եւ Աննան խորհրդանշում են Փրկչին ընդառաջ դուրս եկած Հին Ուխտի ողջ մարդկությանը:

Տյառնընդառաջի ծիսական արարողություններն սկսվում են փետրվարի 13-ի

երեկոյան ժամերգությամբ: Հավատացյալները տոնին մասնակցում են ձեռքերին օրհնված մոմեր պահած, որոնք արարողության ավարտին վառում են Եկեղեցու կանթեղներից եւ տանում՝ լուսավորելու իրենց տները: Այս ամենը հիշեցնում է լույսի տոնախմբություն՝ խորհրդանշելով Սիմեոնի՝ Հիսուսին տված «Լույս» անունը: Իսկ խարույկ վառելն ու նրա շուրջը պտտվելը կամ վրայից թռչելը տոնի ժողովրդական ավանդույթներից են: Երբ Հիսուս Զրիստոսին տաճար տարան, Երուսաղեմի ժողովուրդը Փրկչին դիմավորեց ջահերով ու կրակներով: Հենց դա է խորհրդանշում վառվող խարույկը: Վառելով Տյառնընդառաջի կրակը՝ ուզում ենք, որ մեր հոգիները լուսավորվեն աստվածային լույսով, ինչպես բակն է լուսավորվում կրակով: Եվ եթե հեթանոսները կրակը պաշտում էին իբրեւ աստված, ապա քրիստոնյաները, որպես Աստծո ստեղծագործություն, Աստծուն են մատուցում, Ով Եկավ «Երկրի վրա կրակ գցելու» (Ղուկ. ԺԲ 49)՝ Ի Զրիստոս մկրտվողներին մյուսեւրոպեացի բաժանելու:

Եթե հեթանոսներն Աստծու պատիվը կրակին էին տալիս, ապա քրիստոնյաները կրակը, որպես Զրիստոսի ծառա, բերում են Նրան ծառայեցնելու:

Այս տոնի խորհուրդը Տիրոջն ընդառաջ

անմիջապես դիմեց Ռուսաց ցարի օգնությանը, որը նրա առաջ կրոնափոխության կամ, որ ավելի ճիշտ է, դավանափոխության պայման առաջ չբաշեց: Օրին, փաստորեն, հիմք դրեց հայերի ռուսական կողմնորոշմանը՝ դրա իսկական առումով: Օրին կողմնորոշումը չէր հասկանում որպես մի որեւէ գերտերության կառույցի լծվելու ստրկամիտ գաղափար, այլ քաղաքականություն, որի նպատակն էր լինել հայոց ազգային խնդիրների լուծումը:

Միևսա վարդապետ Տիգրանյանը, որ շարժման առաջին իսկ օրերից եղել էր Օրու գործակիցը եւ ուղեկցել նրան այդ ամբողջ շրջանում, Օրու մահից հետո դարձավ նրա գործի շարունակողը՝ առավելապես զբաղվելով հայ-ռուսական հարբերություններով: Նրա պատրաստվածությունը բարձր չէր, օտար լեզուների իմացությունն էլ՝ անբավարար, ուստի ի վիճակի չէր եվրոպական արքունիքներին շահագրգռելու Հայաստանի ազատագրության խնդրով: 1711-1714 թթ. Նա մնաց Աստրախանում՝ անընդհատ տեղեկություններ հաղորդելով աֆղանների ապստամբության մասին, որը շոշափում էր Պարսկաստանի կացության խնդիրը եւ սպառնում Սեֆյան Պարսկաստանի գոյությանը: Ստեղծված կացությունը մեծապես հետաքրքրում էր ռուսական արքունիքին, եւ 1715 թ. Պարսկաստան ուղարկվեց Արտեմ Վոլինսկին, որին հրահանգված էր տեղեկություններ հավաքել հայ

ժողովրդի վերաբերյալ: Իսկ ռուսաց արքունիքի հետաքրքրությունը բարձրացնողը Միևսա վարդապետն էր:

Մինչ տեղի էին ունենում վերը հիշատակված իրադարձությունները, Ավետիք պատրիարքը 1706 թվի դեկտեմբերից բանտարկված էր մնում Սբ Միքայելի վանքում՝ Ֆրանսիացի թագավոր Լյուդովիկոս ԺԴ-ի հրամանով: Հռոմի Կղեմես ԺԱ պապը թախանձագին խնդրում էր, որ Ավետիքին ավելի ճնշեն, իսկ ֆրանսիական թագավորի վրայից ջնջել Ավետիքին հալածելու բիծը՝ պարզապես անհնար էր, քանի որ Ավետիքի ձերբակալությունն ու բանտարկությունը կատարվել էին նրա հրամանով: Ավետիքը շղթայակապ վիճակում էր եւ չէր կարող հարաբերություն ունենալ որեւէ մեկի հետ՝ բացառությամբ Մոնֆրեր ժուլիենի: Վերջինս, Ավետիքի իսկ խոսքերով, խիստ անողորմ էր եւ կերակուր բերելիս նրան հերետիկոս ու հերձվածող էր անվանում: Գիշերները նրան լույս չէին տալիս, եւ Ավետիքը միշտ մթության մեջ էր անցկացնում: Ավետիքն անգամ կարծում էր, թե ժուլիենը հակառակ իր ղեկավարների կամքի է իրեն հալածում, սակայն դա ճիշտ չէր, քանի որ կաթոլիկ կրոնավորն իր ղեկավարի կամքին հակառակ գործել չէր կարող: Դա սովորական խաղ էր, որ նպատակ ուներ խաբելու ու թյուրիմացության մեջ գցելու Ավետիքին: Ավետիքն անգամ նշում է, որ իր խցի վերելում գտնվողը մեզնի իր գլխին

էր թափում, եւ բանտապանները դա չէին արգելում: Ավետիքը խիստ վիրավորվում էր հատկապես իրեն հերետիկոս եւ հերձվածող կոչելուց: Լեզուն չգիտեր, ուստի բողոքել չէր կարող եւ օրհնություն լաց էր լինում եւ վիրավորանքից երբեմն երկու-երեք օր հրաժարվում ուտելիքից: Նրան ստիպում էին դավանափոխ լինել, եւ հալածվում էր պահքը եւ ծովը լավ պահելու համար, ինչպես ընդունված էր հայերի մոտ: Որոշ ժամանակ անց սկսում են նրան կիրակի եւ տոն օրերին տանել վանքի մատուռ՝ պատարագ լսելու, սակայն այնտեղ էլ նրան՝ որպես խորշելի անձնավորության, առանձնացած էին պահում: Բանտարկության վերջին շրջանում ժուլիենին տեղափոխում են այլ վանք, եւ նրան փոխարինում է Սաքմո միաբանը, որն Ավետիքի իսկ հաղորդմամբ՝ չէր խոսում, հետեւաբար եւ չէր նախատում:

Շարունակությունը՝ էջ 4

ՀԱՅՈՒՆ ԿԱՌՈՒՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ Ա ՏՈՒՂԱՅԵՋԻ (1706-1714)

Սկիզբը՝ 2011-ի թիվ 24, 2012-ի թիվ 1-2

Իսրայել Օրու՝ ազգային այդ նշանավոր գործի մասին հայկական աղբյուրները զարմանալիորեն ոչինչ չեն հայտնում: Օտար դիվանների մեջ պահպանված թղթակցությունները, մասնավորապես Կարապետ Եզյանցի կատարած քննությունը, որը մի սովորական հրատարակվեց 1898-ին՝ պարունակելով 300-ից ավելի նամակ ու այլ վավերաթուղթ, ցույց են տալիս, որ նրա վաղա-

Սկզբը՝ թիվ 2

Նույնիսկ Փափսոս պատմիչը, որ հորենացուց առաջ քաջածանոթ էր Գրիգոր Լուսավորչին եւ նրան փառաբանող Ազաթանգեղոսի Պատմությանը, միեւնոյն էջում Տրդատ թագավորին անվանում է «նախածանոթ Զրիստոսի հավատքին» եւ «առաջընծա Զրիստոսի», իսկ Գրիգոր Լուսավորչին՝ միայն «յառաջեպիսկոպոս» եւ «նախավաստակ»։ «Սոյնպէս եւ գլխաւոր թագաւորին Տրդատայ թէ կամօք թէ ակամայ, որ արծաթին լեալ էր նախածանօթ՝ ի Զրիստոսն հաւատոց։ Վասն այսորիկ կամ եղէ աշխարհին զնախնեաց ժամանակին հարանց եպիսկոպոսաց զայս տեղիս պատուել, ուր սոքա եղեալն էին. զի սիրելի էր աշխարհին, պատուել զյառաջընծայն Զրիստոսի զթագաւորն իւրեանց Տրդատ։ Սոյնպէս եւ զյառաջեպիսկոպոսն զնախավաստակն զԳրիգորիս» (Փաւստոսի Բիւզանդացոյ Պատմութիւնն Յայոց. բնագիրը Բ. Պատկանյանի, Երեւան, 1987, Ա, ԺԴ, էջ 60)։

Որ եղիշէն Տրդատի վերաբերյալ տվյալները, իրոք, քաղել է Ազաթանգեղոսի մեր ձեռքը հասած Պատմությունից, հաստատվում է եւ այլ գործող փաստարկներով, որոնք նույնպէս վրիպել են մեր կորովի հայագետի եւ նրան հետեւողների ուշադրությունից։ Վերոհիշյալ Թղթիւմ Յայոց ժողովի մասնակիցները, դարձյալ, իբրեւ անցյալ սերտ բարեկամության օրինակ, հիշեցնում էին Թեոդոս կայսրին, որ նրա առաքինի նախնիները, Եփրոպայում եւ Ասիայում վիթխարածավալ տերության հասնելով, «այդչափ մեծ իշխանության մեջ մեծ եւ սիրելի դաստակերտ էին անվանում մեր հայոց աշխարհը» - «Եւ յայնչափ մեծ իշխանութեան՝ դաստակերտ մեծ եւ սիրելի զՅայոց աշխարհս անուանեին» (Եղիշէ, էջ 72)։

ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐՉԻ ՊԱՇՏՎԱՄՈՒՆՔԻ ՎՐԳԵԼՔԸ ՎՍՈՐԻ ԿՎԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐԻ ՕՐՈՔ ԵՎ ՆՐԱ ՎՆԱՎՆ ՇՈՒՐՋ ԵՂՎԾ ԽՈՐՀՐԴՎՈՐ ԼՈՒԹՅՈՒՆԸ V ԴՎՐԻ ԿԵՍԵՐԻ ՆԱՅ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Եղիշէի եւ Ազաթանգեղոսի աղերսը ժխտող բանասերների համար միանգամայն անհավանական հայտնություն կարող է թվալ, եթե պարզվի, որ այստեղ եւս Եղիշէի աղբյուրն Ազաթանգեղոսն է։ Եվ, սակայն, դա այդպէս է - Ազաթանգեղոսի Պատմությունն է այն Մատյանը, որ վկայում է, թե, իսկապէս, դեռեւս Տրդատ Մեծ թագավորի հեթանոսության շրջանում, որ ճիշտ համընկնում է Թեոդոս կայսեր **առաքինի նախնիների** ժամանակին, Յայաստանը կոչվելիս է եղել «դաստակերտ կայսերաց»։ Այդպէս կարողում ենք Տրդատ արքայի հրովարտակում՝ ուղղված Մեծ Յայքի ժողովրդին՝ մեծամեծներից մինչեւ շինականները - «քաջութիւն հասցէ ձեզ ի քաջէն Վահագն ամենայն Յայոց աշխարհիս. Իմաստութիւն Յունաց հասցէ դաստակերտիդ կայսերաց» (Ազաթ., §127)։ Ուշագրավ է, որ «դաստակերտ... զՅայոց աշխարհս անուանեին» եւ «Վասն որոյ եւ նախնին մեր Տրդատիոս» հատվածները՝ երկուսն էլ Թեոդոսին ուղղված Յայոց ժողովի Թղթիւմ են։ Այս երկու՝ իրար հաջորդող հատվածները կասկած չեն թողնում, որ Եղիշէն **դաստակերտ կայսերաց** կարդացել է հենց Տրդատի հրովարտակում։ Իր բնույթով եզակի սույն փաստը միանգամից անբախտելիորեն կապում է Եղիշէի եւ Ազաթանգեղոսի պատմական Մատյանները միմյանց հետ, որից հետեւում է, որ Ավարայրի պատմիչը, եթե նա իրոք հիշյալ Յայոց ժողովի Թղթի հեղինակն է, քաջատեղյակ է եղել Ազաթանգեղոսի Յայոց պատմությանը եւ էապէս օգտվել է նրանից։ Նույնիսկ եթե Յայոց ժողովի Թուղթը Եղիշէի գրչի արգասիքն է, միեւնոյն է՝ խնդիրն այդ դեպքում եւս չափեկան լուծում է ստանում հոգուտ Ազաթանգեղոս-Եղիշէ աղերսի, կնշանակի՝ Եղիշէի Պատմության միջոցով մեզ հասել է մի վավերական Թուղթ, որից ակնհայտ երեւում է, որ դեռ 451 թ.՝ Ավարայրի նախօրէին, Յայոց մեծամեծ նախարարներն ու եպիսկոպոսներն ընթերցել են Ազաթանգեղոսի Պատմությունը եւ նրանից պատմական տվյալներ քաղել Թեոդոս կայսերը հղած Թուղթը գրելիս։

Եվ այսուամենայնիվ, Եղիշէի Վարդանանց պատմության գանազան մասերի բաղդատումն Ազաթանգեղոսի Պատմության հետ վերջնականապէս ի հայտ է բերում այն իրողությունը, որ հենց ինքը՝ Եղիշէն, քաջածանոթ է եղել Տրդատ թագավորի եւ Գրիգոր Լուսավորչի ավանդապատումին ոչ թէ հիշյալ Յայոց ժողովի Թղթի միջոցով կամ ուրիշ եւ այլ՝ մեզ անծանոթ աղբյուրից, այլ անմիջապէս մեր ձեռքը հասած Ազաթանգեղոսի Պատմությունից, եւ Վարդանանց պատմությունը շարադրելիս հմտորեն օգտվել է նրա պերճ ու ծաղկուն ոճերից։

Եղիշէ-Ազաթանգեղոս աղերսն ամբողջացնելու համար կարելի է մատնացույց անել բազմաթիվ լեզվաոճական նույնություններ ու նույնանման ինքնատիպ դարձվածներ նաեւ Եղիշէի Պատմության ամենատարբեր մասերից։ Մի շարք նմանաձեւ արտահայտություններ ու դարձվածներ գտնում ենք Ազաթանգեղոսի ու Եղիշէի հենց առաջին էջերում, կարծես Վարդանանց պատմիչն իր երկը շարադրելուց առաջ աչքի է անցկացրել Ազաթանգեղոսի Պատմության մանավանդ Առաջաբանը եւ Առաջին գիրքը, ուստի Վարդանանց պատմության սկիզբն էլ հատկապէս ճիշատ

գած է ազաթանգեղոսյան ոճերով։ Ընդ որում, աչքի է զարնում Ազաթանգեղոսի եւ Եղիշէի պատկերավոր մտածողության հարազատությունը, որը հաճախ արտահայտվում է նույն նախադասություններով։ Ուշագրավ է, որ **մրրկածին օդովը** հազվադէպ կապակցությունը երկու հեղինակներին մոտ էլ գործածված է հենց Առաջաբանի սկզբնամասում.

Ազաթ., §1	Եղիշէ, էջ 5
«...ի մէջ ընդոստուցեալ ալեացն որ ընդդէմ դառնան, մրրկածին օդովը մարտ պատրաստին...»:	«...եւ իբրեւ բարձրաքոյնիս եղեալ՝ զամենայն վնասակար մրրկածին օդովը անցանիցեմք...»: («Մրրկածին օդովը» արտահայտությունն ունի նաեւ Գլուտ կաթողիկոսը):

Ազաթանգեղոսի Առաջաբանում մարդու լսելիքը (սակցները) պատկերավոր կոչված է **աման պատգամաց** (պատգամների անոթ). սրան հար եւ նման Եղիշէն մարդու գլուխն անվանում է **աման խորհրդոց** (մտքերի անոթ).

Ազաթ., §11	Եղիշէ, էջ 47
«...միայն յօժարութիւն կամաց սրտին՝ սիրով մատուցանել զլսելիս, հաւատովը ձգտեալ զականջս՝ աման պատգամաց ...»:	«...առ չխանդութել սրտին իւրոյ՝ կոտորեր զգօրութիւն մարմնոյն, եւ ծաւոտը զբազմամթեր աման խորհրդոցն ...»:

Կողք կողքի ցուցադրենք եւս մի քանի նմանատիպ, նմանաձեւ արտահայտություններ.

Ազաթ., §22	Եղիշէ, էջ 12
(Յայոց խոսքով Մեծ թագավորը Արտաշիրի դէմ տարած հաղթանակի առթիվ) «...իրաման տայր ընդ կողմանս կողմանս դէպանս արծակել , հրովարտակա առնել, յեթօն բազինս մեհենիցն ուխտաւոր լինել պատկերաց կոռց դիցն պաշտաման: Սպիտակ ցուր եւ սպիտակ նոխազօք , սպիտակ ծիովը եւ սպիտակ ջրուովը... ոսկովը պսակօք եւ արծաթի զոհարանօք, յանօթս ցանկալիս ակամբ պատուականօք... գիր ազգին Արշակունեաց գհայրենեացն պաշտամանց տեղիս մեծարեր : ...եւ մեծամեծ պարգէս քրմացն շնորհեր »:	(Պարսից Յագկերտ արքայից արքան հռոմեների եւ հոնների դէմ տարած հաղթանակի առթիվ) «... աւետաւորս առաքեաց ընդ ամենայն ատուռանս աշխարհին իւրոյ. ցուր սպիտակօք եւ գիսաւոր նոխազօք առատացոյց զգոհս կրակի, եւ խիտ առ խիտ թանձրացոյց անդուլութեամբ զպաշտօնս պղծութեան իւրոյ. պսակօք եւ պատուովը մեծարեաց զբազումս ի մոզաց եւ զբազմագոյնս ի մոզպետաց»:

Շարունակությունը՝ էջ 6

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐ

ՎԼԵՔՍԱՆԴՐ Կ ՏՈՒՂՎՅԵՇԻ (1706-1714)

Սկզբը՝ էջ 3

Իսկ Կ. Պոլսում Ավետիք պատրիարքին չէին մոռացել, եւ նրան գտնելու ջանքեր էին գործադրվում։ Եկեղեցիներում երեկոյան աղոթքներ էին կարդացվում՝ նրա վերադարձի համար։ Խոսակցություններ էին շրջում՝ Ռոդասթյոյում նրա գտնվելու մասին, եւ շատերը գնում էին այնտեղ՝ նրան տեսնելու։ Մեկ ուրիշը հայտարարում էր, թե նրան տեսել է Յոլանդիայում եւ դրա համար պարգեւներ էր ստանում։ Երկու թուրք գերի հայտարարում են, թե իբր նա Մալթա կղզում է բանտարկված, եւ մի քանի հարուստ հայ հատուկ նավով Մալթա է մեկնում։ Դեսպան Ֆերիոլն այդ ամենի մասին տեղյակ է պահում թագավորին, որն ականջալուր է լինում այն բանին, թե Ավետիքին փնտրելու համար մարդիկ են եկել Լիվոնիոն եւ հետո էլ անցնելու են Ֆրանսիա։ Այս ամենը լոկ

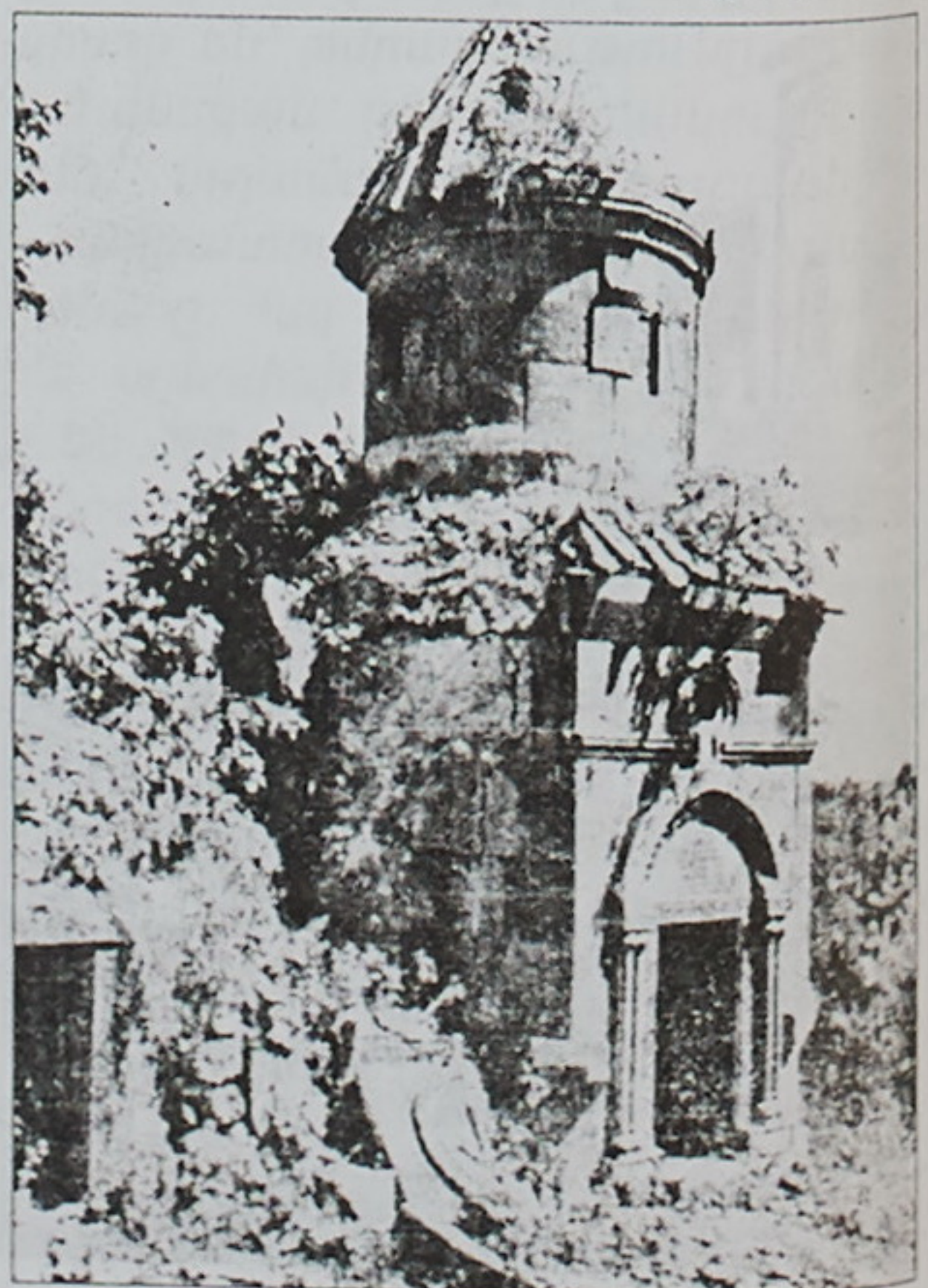
մեծացնում են կասկածները, եւ 1709 թ. դեկտեմբերի 28-ին Ավետիքին տեղափոխում են Բաստիլ, այսինքն՝ Փարիզի արքունական բանտ։ Մ. Օրմանյանն Ավետիքի նշած թվին կասկածում է, քանի որ բանտի արձանագրությունների մեջ նշված է դեկտեմբերի 18-ը։ Ավետիքի անունն անգամ գաղտնի է պահվում։ Ավետիքին շղթայակապ բանտարկում են ստորին հատվածում՝ գետնափոր նկուղներից մեկում, որտեղ մնում է 40 օր։ Նրա առողջական վիճակը խիստ վատանում է. ստամոքսի ցավից ու հագից նա գրեթե ուշաթափվում էր։ Բանտի վերատեսուչ Բեռնավիլը բժշկ է հրավիրում եւ հոգ տանում նրան։ Յավանաբար բժշկի խորհրդով 1710 թ. փետրվարի վերջերին նրան տեղափոխում են միջին քավարանի բանտը։ Չնայած բանտային պայմանները մի փոքր տանելի են դառնում, սակայն դավա-

նափոխության ստիպումները շարունակվում են, որ իբր կաթոլիկ դառնալով՝ հնար կլինի նրան բանտից գալուտել։ Այդ նպատակով նրա մոտ են ուղարկվում արքա Ռնոդթին եւ թարգման մայր Լաբրոային, որը մի լեզվագետ հայ էր՝ Խաչատուր անունով։ Իսկ Լաբրոան պարզապէս Խաչատուրի թարգմանությունն է։ Նա Բաստիլում վստահելի անձ էր եւ կարգվել էր թարգմանների ղեկավար։ Ավետիքի հետ շփվել են նաեւ բանտապահ Միշելը, կերակուր բերող Անտուանը եւ բժիշկը, որի անունը չի արձանագրված։ Եվ այսպէս Ավետիքը չորս տարի տանջվում էր բանտարկության մեջ՝ հուսալով, որ իր յուրայինները միջոց կգտնեն իրեն ազատելու։ Բայց օգնություն չկար, նա կորված էր աշխարհից, հիվանդությունները քայքայում էին առողջությունը, պակասում էր հոգու կորովը։ Նրան տալիս էին կարդալու հռոմեականության ոգով գրված գրքեր, իսկ Ռնոդթը հմտորեն առաջ էր տանում իր գիծը։ Ավետիքին թույլատրում են գրառումներ կատարել, անգամ արտագրել տպագրված գրքերը, որոնք դեռ պահվում են Փարիզի ֆրանսիական մեծ գրադարանում։

Ընդօրինակված գրքերից են եղել Ռոբերտոս Բելարմինոսի, Կղեմես Գալանոսի աշխատություններից երկուսը եւ Նոր Կտակարանի՝ ամստերդամյան 1668 թ. հրատարակությունը, որոնցից առաջինի վրա պահպանվել է 1710 թ. հունիսի 9/20 թվականը, իսկ վերջինի վրա՝ օգոստոսի 3/14 եւ 27 թվականները, ինչը ցույց է տալիս, որ այդ ժամանակ նրան թույլ են տվել գրառումներ կատարել։ Ընդօրինակումներից գատ, նա հիշատակարաններ է թողել, որոնք նրա արկածների եւ կենսագրության մասին տեղեկություններ են պարունակում։ Դրանք են, որ գաղափար են տալիս նրա ողիսական վերաբերյալ։ 1710 թ. օգոստոսի 23-ին նա գրել է, որ չորս տարի եւ ութ ամիս է, ինչ գտնվում է բանտում, այսինքն՝ նրա բանտարկությունը տեղի է ունեցել 1706 թ. սկզբներին, երբ նա դուրս էր եկել Կ. Պոլսից։ Նա իր գրառումներում շատ զգուշավոր է ֆրանսիացի եւ ֆրանսիական պաշտոնյաների մասին խոսելիս՝ անշուշտ վախենալով, որ թարգմանի միջոցով դրանք կարող են հաղորդվել իշխանություններին եւ վտանգ ստեղծել իր համար։ Ուստի միշտ

աղոթում է Լյուդովիկոս ԺԴ-ի համար եւ գովում նրան, որին Լույս կամ Լույսը (Louis) է կոչում։ Նա հարգանքով է խոսում նաեւ մոսկովյոր Բոնշարթրի եւ Փարիզի կարդինալ Նոայլի մասին՝ հույս ունենալով, որ կփափկացնի նրանց սրտերը։ Մինչեւ 1710 թ. օգոստոսի 23-ը նա տակավին հայադավան էր։

Շարունակելի
Բաբկեն ՅԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
ՀՀ ԳԱՍ թղթակից անդամ,
պրոֆեսոր

Սկիզբը՝ թիվ 2

Գործառնություններ

Հայ բանավոր ավանդության մեջ ս. Սարգսիսը հանդես է գալիս մի շարք հատկանիշներով, որոնք նրան դարձնում են բազմագործառնությո սուրբ:

Վերելում արդեն առաջ բերվեցին սրբին տրվող մի քանի մակդիրներ, որոնց մի մասը, ինչպես տեսանք, սերում է սրբի գրավոր վկայաբանությունից: Արդ տեսնենք սրբի մյուս մակդիրներն ու հատկանիշները:

Վերելում արդեն նշվեց սրբի «ատենահաս» մակդիրը, որը բուն ժողովրդական է եւ մատնանշում է նրա՝ ժամանակին հասնողի, օգնողի, գորավիզ կանգնողի բուն հատկանիշը: Սա սբ Սարգսիս հիմնական գործառնությոն է՝ կապված նրա պաշտամունքի հետ: Այսինքն՝ սուրբը ժամանակին հասնում է, օգնում,

փրկում նրանց, ովքեր հավատում են նրան, աղոթում, կատարում են ծիսական հատուկ արարողություններ, ուստի եւ իրավասու դառնում դիմելու նրան եւ օգնություն խնդրելու:

«Ատենահաս» մակդիրն իմաստով առնչվում է ս. Սարգսիսն տրվող «մուրազատու» (=փափազակատար) մակդիրին, որը տրվում է նաեւ այլ սրբերի: Բայց ս. Սարգսիս դեպքում այդ մակդիրն ունի առավել որոշակի իմաստ եւ կապվում է սիրո եւ ամուսնության փափագի կատարման հետ եւ այդ առումով դառնում է սրբին բնութագրող ամենակարեւոր հատկանիշը:

Բանավոր ավանդության մեջ սիրահար զույգերի կողմից ս. Սարգսիս ուղղված հաճախակի ինչոդ աղերսական բանաձեւն է՝

«Մուրազատու՛ սուրբ Սարգիս, Ղու հասնիս (տարբերակ՝ հասուս) մըր Երկուսիս»:

ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՎՈՐ ԱՎԱՆԴՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Ըստ Սարգիս Շարությունյանի «Բանագիտական ակնարկներ» գրքի

Սիրահարներին միմյանց հասցնելու, իրար հետ ամուսնացնելու այս բաղձանքը, որ աղերսվում է ս. Սարգսից, բանավոր ավանդության մեջ ունի իր պատճառակցված (եթնոլոգիական) գրույցը, որը դարձել է առասպելական նախադեպ ս. Սարգսի հիշյալ գործառնությոն: Ըստ այդ գրույցի՝ թշնամի թագավորը գործով ելնում է Ուռնմի (հունաց) թագավորի վրա եւ վերջինիս նեղը գցում: Հույների թագավորը հայոց թագավորից օգնություն է խնդրում: Հայերից Սարգիս անունով մեկը իր գործով հասնում է օգնության եւ մեծ քաջագործությունների գնով ազատում հույներին: Հույների թագավորը, վախենալով Սարգսի գործությունից, պատվիրում է վերջինիս գործից կենդանի մնացած քառասուն զինվորներից յուրաքանչյուրին տալ մի աղջիկ, հարբեցնել եւ գիշերն այդ աղջիկների ձեռքով սպանել յուրաքանչյուրին: Կեսգիշերին 39 աղջիկներն սպանում են 39 զինվորներին, բացառությամբ՝ Սարգսին բաժին ընկած աղջկա: Վերջինս, ափսոսալով գորավարին, կողքին նստած լաց է լինում. արցունքներն ընկնում են քնած Սարգսի դեմքին, եւ նա արթնանում է ու զարմացած հարցնում լացի պատճառը: Աղջիկը պատմում է եղելությունը եւ շտապեցնում Սարգսին միասին փախչելու: Սարգիսն ու աղջիկը ծնկի են գա-

լիս, Աստված կանչում: Աստծո գորությամբ բուք ու քամի է բարձրանում, Սարգիսն աղջկան առնում է իր բոզ ձիու գավակին, ձիով քաղաքի պարսպից դուրս թռչում ու միասին գալիս Հայաստան աշխարհի (տե՛ս Ղանալանյան, 1969, 365-366):

Այս գրույցով մի կողմից պատճառաբանվում է բուք ու քամու առնչությունը ս. Սարգսի հետ՝ իբրեւ աստվածային տուրք, փրկության միջոց, մյուս կողմից՝ իրեն սիրահարված հույն աղջկան փախցնելու մոտիվով գրույցը դառնում է առասպելաբանական նախադեպ ու նախօրինակ ս. Սարգսի կողմից սիրահար զույգերին իրենց մուրագին հասցնելու հավատալիքի:

Սրբի կողմից սիրահարներին իրենց մուրագին հասցնելու գործառնությոն ցայտուն արտահայտություն է գտել «Աշուղ Ղարիբ» սիրավեպում, որի թիֆլիսյան տարբերակը 1885-ին հրատարակել էր Գեորգ Տեր-Աղեքսանդրյանը՝ իր «Թիֆլիսեցոց մտավոր կյանքը» ժողովածուում: Ըստ այդ տարբերակի՝ աղքատ աշուղ Ղարիբը սիրում է մի հարուստ աղջկա՝ Շահասանմին: Վերջինս եւս սիրում է նրան, բայց հայրը հավանություն չի տալիս նրանց ամուսնությանը եւ մտադրվում է աղջկան ուրիշի կնության տալ: Աշուղ Ղարիբը գնում է օտարություն՝ փող դատելու եւ հարստանալու նպատակով՝ հրաժեշտի

ժամանակ խնդրելով աղջկան, որ յոթ տարի հետո թող ամուսնանա ուրիշի հետ, եթե ինքը չվերադառնա: Յոթ տարի անց վերադարձի ճանապարհին նա զգում է, որ ուշանում է. վերջին օրն է, բայց դեռ մի քանի օրվա ճանապարհ ունեւ անցնելու: Հուսահատված նա ս. Սարգսին օգնության է կանչում: Վերջինս խկույն հայտնվում է, Աշուղ Ղարիբին առնում ձիու գավակին, մի ակնթարթում հասցնում հայրենի քաղաք, ուր նա ամուսնանում է Շահասանմի հետ:

Ս. Սարգսի սիրո եւ ամուսնության փափազակատարի այս գործառնությոնը՝ նրա կերպարի արտաքին նկարագրին զուգակցված, դրսևորում է գտել վերելում արդեն իշխատակված ժողովրդական երգում, որը բերում ենք ամբողջությամբ.

Սուրբ Սարգիսն եր խըռ

ծիավոր,

Ձեռքի մըզրախ փունջուխլավոր,

Առավ թռավ զոր սիրու կաքավ,

Սիրու ճանպախ մըզի տվավ:

Սուրբ Սարգիսն եր մեծ

գորավոր,

Ջահել-ջիվան, ինք ծիավոր,

Տուշմիսն հաղթող՝ իր սուրբ

հավտով,

Ձիք ձենողին՝ շուտով հասնող:

Զգի մենիմ, ով սըբ Սարգիս,

Ջիել ձիովդ մըզի լե հասնիս,

Թուխ մըզրախտվդ իմ դատ եղնիս,

Ձմըզի հասցուս մըր մուրագին:

Շարունակությունը՝ էջ 7

Անցյալ տարի Լոնդոնում բացվեց Իդա Զարի լուսանկարների ցուցահանդեսը, որը տեւեց չորս ամիս եւ օտարազգի արվեստագետների, արվեստասերների կողմից հետաքրքրության պակաս չունեցավ: Սակայն այսօր այս անունը գրեթե մոռացված է Հայաստանում: Ուրեմն, ո՞վ էր Զարը:

Ժամանակակիցները նրան սիրով ու գորովանքով «բոհեմական լուսանկարիչ» էին կոչում: Հայազգի անվանի լուսանկարչուհի Իդա Զարամյանը ծնվել է 1908-ին Ռուսաստանի Տոմսով քաղաքում: Ուսանողական տարիներին՝ 1920-ական թվականներին, Փարիզում ընկերների հետ զբաղվել է մոդեռն արվեստով: Զարի վրա մեծ ազդեցություն է թողել Փարիզի ավանգարդը: 30 տարեկանում Զարամյանը մեկնում է Եգիպտոս եւ միանում ընտանիքին, որտեղ էլ ամուսնանում է Եգիպտացի լուսանկարչի հետ:

1945-ին տեղափոխվում է Լոնդոն՝ երկրորդ ամուսնու՝ արվեստագետ եւ քննադատ Վիկտոր Մուսգրեյվի հետ: Սոհոյում՝ 1 DOArblay փողոցում, Մուսգրեյվի պատկերասրահի բացման օրը Զարը ցուցադրում է «Քառասուն նկարիչ Լոնդոնից եւ Փարիզից» ֆոտոշարը (1954):

Սակայն Զարի հաջողության գագաթնակետը լավ ընդունելության արժանացած անհատական ցուցահանդեսն էր Whitechapel պատկերասրահում 1960-ին: Այս՝ շոնդակից հաջողություն ունեցած ցուցադրության ժամանակ ներկայացվել էին նաեւ Հայաստանում իրականացրած աշխատանքները:

1950-ականների վերջերին Զարը գալիս է Հայաստան, հանդիպում Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետ Վազգեն Առաքինի: Մայր Աթոռում հիացմունքով ծանոթանում է հայ մշակույ-

ԻԴԱ ԶԱՐ՝ ԶՏԱՐՅՈՒՆ ԽԵՆԵԹԸ

թի գանձերին. հնամենի մատյաններ՝ լուսապսակ մանրանկարներով, գեղանկարներ, որմանկարներ, գեղարվեստական մետաղագործություն...

Զարին հատկապես ոգեշնչել էր Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Երիտասարդ վարդապետներից մեկի՝ հայր Եղիշե Սարգսյանի կերպարը: Առաջին հանդիպումը Պատարագի պահին էր. Սուրբ Գիրքն ընթերցող հոգեւորականը խնամքով, գգուշությամբ, երկյուղածությամբ թերթում էր մատյանը:

- Մատները, ես պատկերացրի, նկարվելիք կադրի մեջ գլխավոր շեշտը մատները պետք է լինեն...

Առավել հաջող, անթերի ստացվեց սրբապատկերի ֆոնին արված կադրը: Երիտասարդ վարդապետի աչքերը խոսուն են՝ թախծոտ, հատուկ կառույցների կողմից անընդհատ «թխվող» խոչընդոտներից իմաստնացած, տազնապալի սպասումով, քանզի Հայ Եկեղեցու համար դժվար ժամանակներ էին կատարի անաստվածության երկրում: Լուսանկարը մեծ հաջողություն ունեցավ, ցուցադրության առանցքը դարձավ, եւ Վազգեն Վեհափառն անմիջապես գնեց այդ գլուխգործոցը:

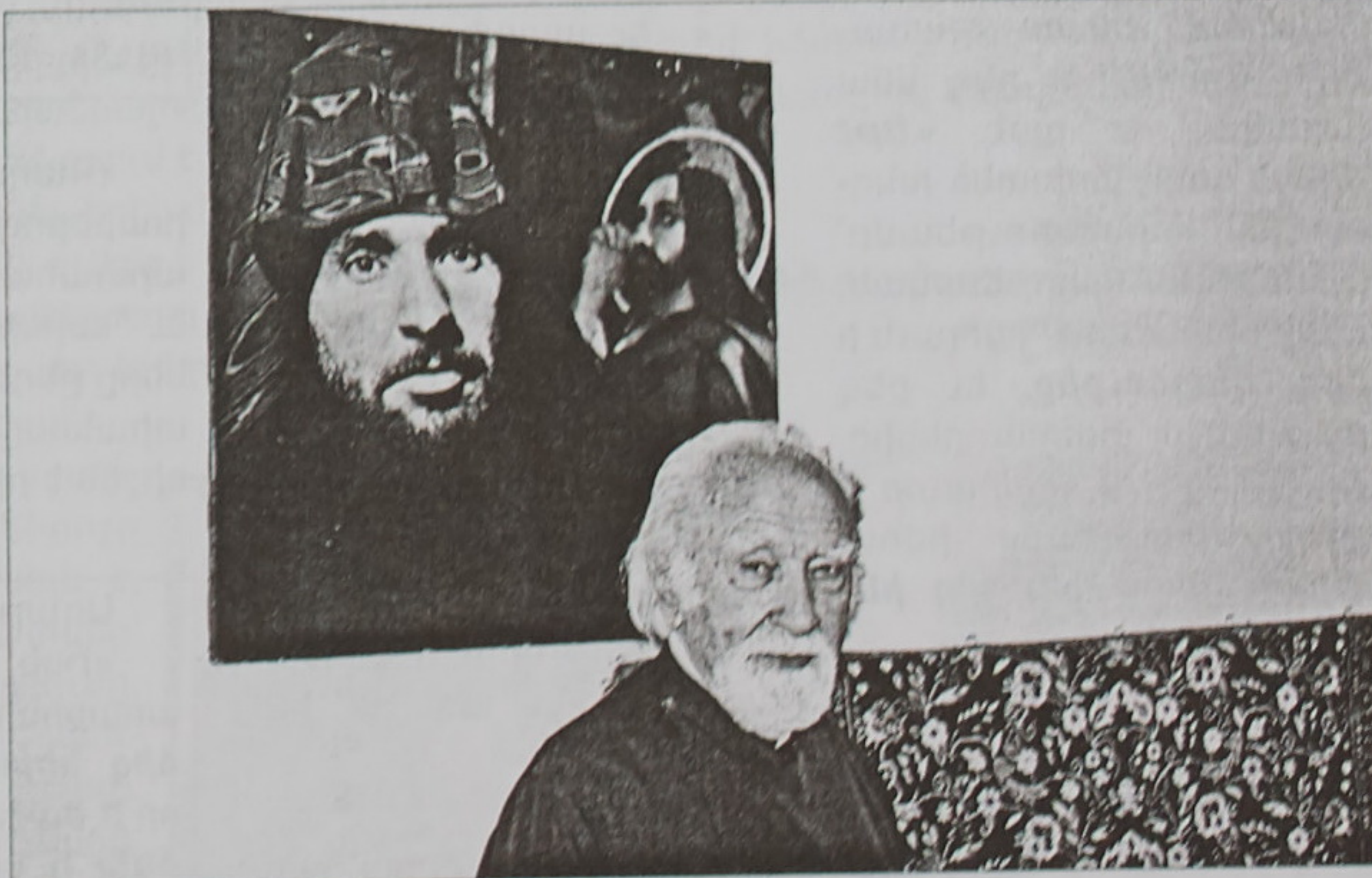
Այդ ժամանակներից հետո շատ բան է փոխվել աշխարհում, փառք Աստծո՝ մեր երկրում, նաեւ տեր Եղիշեի կյանքում: Նա, հանուն մեծ, անափ սիրո, հրաժարվեց կուսակրոն հոգեւորականի վեղարից: Վանեցի պապերից ժառանգած օրենքներով՝ ավանդական նիստուկացով, բայց նաեւ միմիայն իրեն ու հմայիչ տիկնոջը

բնորոշ խենթությամբ հյուսեցին իրենց ընտանեկան բույնը, որը խորհրդային խեղդող, գորանոցային իրականությունից հոգնած մտավորականներից, արվեստագետներից շատերի համար կանչող, փրկարար հանգրվան էր դառնում:

Ողջ կյանքն անմնացորդ ու սիրով Հայ Առաքելական Եկեղեցուն նվիրաբերած տեր Եղիշե ավագ (ընդամենն իբրեւ աստիճան չպետք է ընկալենք) քահանա Սարգսյանը հիմա էլ նույն սիրով, խանդավառությամբ շարունակում է իր աշխատանքը: Հիշողությունների իր առեւի շտեմարանից երբեմն պատառիկներ է հրամցնում գրուցակիցներին, ու

ցուն, գործունյա: Լուսանկարվելու պահին չարաճծիություններ էի անում. գլուխս բերում էր իր պատկերացրած թեքության ու մինչ կհասներ ապարատին, ես շարժվում էի: Նեղսրտում էր Իդան, բողբոջում Նորին Սուրբ Օծությանը: Հայերեն խոսում էր «Փրանսիական ակցենտով», բառերը մի քիչ ձգելով. «Վեհափառաաաղ, անհնազանդ է այս մարդը...»:

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի աշխատակցուհի Մարինե Մխիթարյանը, որ քաջատեղյակ է այս պատմությանը, Իդա Զարամյանի գլուխգործոցի ֆոնի վրա նկարել է արդեն ծերունագարդ հոգեւորականին: Հետեւելով Սարյանի «Երեք

Լուսանկարը՝ Մարինե Մխիթարյանի

այդ պահերին աչքերը մեկ այլ փայլ են ստանում:

- Հիմա էլ մտապատկերիս մեջ հստակ է Զարի կերպարը՝ շարժուն, անսպառ եներգիայով լե-

հասակին»՝ գուցե սա էլ կոչենք «Երկու հասա՞կ», «Երկու պատկե՞ր», որ ի մի են եկել բոլորովին տարբեր իրականություններից...

ԱՍԻ ԽՈՐԱՎԵՐԴՅԱՆ

ԿԻՑ սեմյակում

ԱՎԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԱՌԱԿՆԵՐ «ՎՆԱՄԻՏ ՄԵԾՎԱՐՈՒՄՏԸ»

Մեր հյուրն է Բյուրավանի Սբ Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցու
հոգևոր հովիվ Տ. Ղազար քհն. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԸ

- Տե՛ր հայր, մինչեւ բուն առա-
կին անցնելը, անդրադառնա՞նք ա-
ռակին անմիջապես նախորդող
երկխոսությանը, ինչը պատճառ
եղավ, որ Հիսուսը պատմի այս ա-
ռակը: Մեկը տրտնջում է եղբորից,
որ ժառանգությունը իր հետ չի կի-
սում, եւ խնդրում է Հիսուսին, որ
օգնի, այսինքն՝ համոզի եղբորը
ժառանգությունը կիսելու: Եվ Տե-
րը, որ երբեք չէր զլացել օգնել
մարդկանց, մերժում է խնդրողին՝
ասելով, որ ինքը դատավոր չե՛-
նրանց վրա կարգված:

Տե՛ր հայր, նախ փորձենք ա-
վելի առարկայորեն հասկանալ
մերժման պատճառը, ինչո՞ւ Տերը
մերժեց խնդրողին:

- Հիսուսն ասաց. «Ինձ ո՞վ դա-
տավոր կամ բաժանարար կար-
գեց ձեզ վրա» (Ղուկ. ԺԲ 14): Այս-
տեղից պետք է հասկանալ, որ Տի-
րոջ առաքելությունը երկրավոր
դատավորությունը չէր: Տիրոջ խն-
դիրը փրկության լույսի ավետումն
էր, փրկության տնօրինության ի-
րագործումը: Այս եղբայրների
պարագայում Հիսուսն էր միջամ-
տության կարիքը չտեսավ, ավե-
լին՝ պարզորոշ ասաց, որ սխալ
կլիկն այդ միջամտությունը: Ի-
հարկե, Տերն ամեն բան կարող
էր: Եթե կարող էր հրաշքներ եւ
նշաններ կատարել, ծովի վրայով
քայլել, կույրերին աչքի լույս պար-
գել, կաղերին քայլեցնել եւ այլն,
կարող էր նաեւ այս հարցը որոշել:
Բայց... խնդրանքը մերժել դեռ չի
նշանակում անարդարություն
գործել. իսկ եթե խնդրանքն ա-
նարդա՞ր էր, չա՞ր էր... Մյուս կող-
մից՝ Հիսուսը շատ մեծ հեղինա-
կություն էր վայելում, եւ շատ ու
շատ ճարպիկ մարդիկ պիտի
փորձեին օգտվել այդ հեղինակու-
թյունից: Մեր օրերում էլ քիչ չեն
նման երևույթները, երբ որեւէ հե-

ղինակավոր մարդու ա-
նունը կամ խոսքը ճար-
պիկ մարդիկ օգտա-
գործում են՝ իրենց ճղ-
ճիմ նպատակներին
հասնելու համար: Այս
դեպքում երկու եղբայր-
ներ չէին կարողանում
փոխհամաձայնության
գալ ժառանգության
հարցում: Իսկ գուցե
խնդրողի՞ պատճառով,
ի՞նչ իմանաս: Եվ ահա
Հիսուսը հրաժարվում է՝
չխառնվելով նրանց
ներքին վեճին, ինչն ի-
րենք պարտավոր էին
լուծել սթափ մտքով, ա-
զահույթունից զերծ սր-
տով:

- Օրմանյան պատ-
րիարքն այստեղ առա-
վել կարելու է մերժ-
ման բարոյական պատճառը՝ ա-
սելով, որ Հիսուսը շարունակ այս
աշխարհի բարիքներից հրաժար-
վելու եւ հոգեւոր բարիքներ որո-
նելու քարոզ ու պատգամ էր տա-
լիս մարդկանց: Եվ, ուրեմն, չէր
կարող երկու եղբայրների նյութա-
կան վեճը լուծել որպես դատա-
վոր: Զանի որ դա կնշանակեր քա-
ջալերել ազահույթունը: Սակայն
ոմանք այս կեցվածքը կարող են
դիտել իբրեւ «պասիվ դիրքորո-
շում»:

- Իսկ ո՞վ ասաց, որ «պասիվ
դիրքորոշումը» չի կարող լինել ի-
մաստուն դիրքորոշում: Իսկապես
էլ, խոսքի վերջում Նա հենց ազա-
հույթունից է զգուշացնում դիմո-
ղին եւ հավաքված ժողովրդին.
«Տեսե՛ք, որ զգույշ լինեք ամեն
տեսակ ազահույթունից, որովհե-

Դեմբրանդտ. Անմիտ մեծահարուստը

տեւ մարդու կյանքը իր կուտա-
կած հարստության մեջ չէ» (Ղուկ.
ԺԲ 15):

Այս զգուշացումից հետո էլ սկ-
սում է պատմել առակը. «Մի մե-
ծահարուստի արտերն առատ
բերք տվեցին. եւ նա խորհեց իր
մտքում ու ասաց. «Տեսնեմ ինչ
կարող եմ անել, քանի որ բերքս
կուտակելու տեղ չկա: Գիտեմ,-
ասաց նա,- թե ինչ պետք է անեմ.
կքանդեմ իմ շտեմարանները եւ
ավելի մեծերը կշինեմ ու այնտեղ
կհավաքեմ ցորենը եւ իմ ամբողջ
բարիքները. ու ինքս ինձ կասեմ՝
ո՞վ մարդ, շատ տարիների համար
ամբարված բազում բարիքներ ու-
նես, հանգիստ արա, կե՛ր, խմի՛ր
եւ ուրախ եղի՛ր»: Աստված նրան
ասաց. «Անմի՛տ, հենց այս գիշեր
հոգիդ քեզնից պահանջելու են,
իսկ ինչ որ պատրաստել ես, ո՞ւմն

է լինելու»: Նույնպես է նաեւ
նա, ով իր անձի համար
գանձ կհավաքի եւ Աստծով
չի հարստանա» (Ղուկ. ԺԲ
16-21):

Առակի հերոսը մեծահա-
րուստն է, որի արտերն ա-
ռատ բերք էին տվել: Նախ մի
հետաքրքիր դիտարկում.
մարդկային հասարակու-
թյան մեջ հնուց ի վեր եղել է
որոշակիորեն ձեւավորված
բացասական վերաբերմունք
նյութական հարստության եւ
հարուստների հանդեպ, ան-
գամ եթե սոցիալական շեր-
տավորումն այնպիսի աղե-
տալի չափերի չի հասել, ինչ-
պիսին արդի ժամանակնե-
րում է: Սակայն սխալ պիտի
լիներ նման վերաբերմունքը
միանշանակ արդար համա-
րելը. նյութական հարստու-
թյունն ինքնին ո՛չ չարիք է, ո՛չ էլ
չարիքի աղբյուր. այն չարիքի աղ-
բյուր դարձնողը մարդն է՝ Աստ-
ծուց հեռացած, եսակենտրոն
մարդը: Առհասարակ հոգեւոր
հարթության մեջ բոլորովին այլ է
պատկերացումը «հարուստ» եւ
«աղքատ» եզրերի մասին: Ըստ
այդմ՝ աղքատ չէ չունեւոր մարդը,
այլ աղքատ է այն մարդը, ով, ինչ-
պես մեր սուրբ հայրերն են ասում,
իր մեջ չի հաղթահարել հարստու-
թյան տենչը՝ անկախ նրանից, թե
որքան ունի: Նման մարդու կարո-
ղությունը մեծանալուն զուգըն-
թաց՝ մեծանում են նպատակներն
ու ծրագրերը: Եվ այսպես՝ շարու-
նակ... Եվ ի վերջո պարզվում է, որ
գերնպատակը միայն ու միայն
նոր, ավելի շատ հարստություն
կուտակելն է, ուրիշ ոչինչ... Այս-

պես ձեւավորվում է անհագու-
թյան, ազահույթան մոլությունը:
Տեսե՛ք, թվում է, թե ի՞նչ վատ բան
կա, որ մարդու արտերն առատ
բերք են տվել, այնքան, որ բերքը
չի կարող տեղավորել եղած շտե-
մարաններում: Մտածում է հնեը
քանդել եւ նոր, ավելի մեծ շտեմա-
րաններ շինել, որ ամբողջ բերք ու
բարիքը տեղավորի: Կարծես թե
որեւէ դատապարտելի բան չկա.
մարդիկ հիմնականում հենց այդ-
պես էլ մտածում են: Բայց արի ու
տես, որ Տիրոջ աչքին խոտենե-
թվաց մեծահարուստի կեցվածքը:
Ինչո՞ւ: «Ինքս ինձ կասեմ՝ ո՞վ
մարդ, շատ տարիների համար
ամբարված բազում բարիքներ ու-
նես, հանգիստ արա, կե՛ր, խմի՛ր
եւ ուրախ եղի՛ր», - սա հստակորեն
արտահայտված նյութապաշտա-
կան մտածողություն է, եւ հենց
այս մտածողությունը դատա-
պարտեց Աստված: Թող էլի նոր
շտեմարան կառուցեր, բայց իր
հույսն արդեն լիներ ոչ թե նյութե-
ղեն շտեմարանը, այլ մեծ ու ան-
հատակ շտեմարանը երկնային:
Այնինչ նա երկրի վրա էր գանձե-
ր դիզում: Ինչպիսի խաբկանք...
Գանձը կուտակեց եւ հենց նույն
գիշերն էլ հրաժեշտ տվեց այս
երկրային կյանքին: Ո՞ւմ մնաց
կուտակածը. անշուշտ՝ ո՛չ իրեն:

- Տե՛ր հայր, «կե՛ր, խմի՛ր, քե՛ֆ
արա» ապրելակերպն այսօր շա-
տերի համար է նպատակ դարձել:
Այսօրվա մեծահարուստներից
շատերը, օրինակ, «ո՞ւմ մնաց կու-
տակածը» հարցին կարող են պա-
տասխանել՝ զավակներին: Ի՞նչ
սխալ կա այս պատասխանի մեջ:

- Սխալի խնդիր չէ: Առաքյալն
ասում է. «Ձեր հարստությունը
փտած է, ձեր զգեստները՝ ցեցի
կեր, եւ ձեր արծաթն ու ոսկին՝
ժանգոտած, եւ նրանց ժանգը ձեր
դեմ որպես վկայություն պիտի լի-
նի եւ պիտի ուտի ձեր մարմինը՝
ինչպես կրակը. վերջին օրերի՝
համար գանձեր դիզեցե՛ք» (Հակ.
Ե 2-3):

Շարունակությունը՝ էջ 8

ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐԻՉԻ ՊԱՇՏՎԱՏՈՒՆՔԻ ՎՐԳԵԼՔԸ ՎՍՈՐԻ ԿՎԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐԻ ՕՐՈՔ ԵՎ ՆՐԱ ՎՆԱԿՆ ՇՈՒՐԶ ԵՂՎԾ ԽՈՐՀՐԴՎՈՐ ԼՈՒԹՅՈՒՆԸ V ԴՎՐԻ ԿԵՍԵՐԻ ՆԱՅ ՄԱՏԵՆՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Սկիզբը՝ էջ 4

Պարսից արքա Արտաշիրը Հայոց Խոսրով թագավորին
սպանելու համար Պարթեւ Անակին խոստանում է բարձր
պարգևներ - հար եւ նման ոճով էլ Պարսից արքայից արքա
Հազկերտը, պարգև խոստանալով, հրապարակում ու հորդո-
րում է հայ նախարարներին ընդունելու մոգության կրոնը.

Ազաթ., §26

«Խօսել սկսաւ (թագա-
ւորն Արտաշիր) ընդ նմա
(Անակայ) եւ ասէ. «**Եթէ
միայն** զայդ նախանձ խնդ-
րեսցես միամտութեամբ՝
զբնութիւնն պարթեական,
զձեր սեփական Պահլաւն ի
ձեզ **դարձուցից**, եւ քեզ
թագ եղեալ փառաւորեցից,
եւ **երեսելի եւ փառաւոր** ի
թագաւորութեանս իմում
արարից, եւ **երկրորդ ինձ
կոչեցից**»:

Եղիշէ, էջ 17

«...եւ այսպէս հրապու-
րեր եւ յորդորեր հանապազ
(Յազկերտ գոմանս ի նա-
խարարացն Հայոց). «**Եթէ
միայն**, ասէ, զօրէնս մոգու-
թեան յանձին կալչից, եւ
զձեր մոլորութիւնդ սրտի
մտօք **դարձուսչից** ի ճշ-
մարտութիւն երեսելի մերոց
դից օրինացս, **ի մեծու-
թիւնս եւ յաւազութիւնս
հասուցից** հաւասար իմոց
(տպ. իմոյ) սիրելի նախա-
րարացս, եւ առաւել եւս
զանցուցից»:

Ազաթ., §131

«**Ողջ լերուք ի դիցն օգ-
նականութենէ դուք ամե-
նեքին... զի մեք զլիսովին
իսկ ողջ եմք**» (Խմմտ. Տր-
դատի երկրորդ հրովար-
տակի սկիզբն ու վերջը
(§134, 136):

Եղիշէ, էջ 9

«Առ ամենայն ազգս
տերութեան իմոյ՝ արեաց
եւ անարեաց, բազմացի
ի ձեզ ողջոյն մարդասիրու-
թեան մերոյ. **դուք ողջ լե-
րուք, եւ մեք մեզէն ողջ եմք
դիցն օգնականութեամբ**»:

«Գաղտածիզ նետ» եւ «ծածուկ նետ» համարժեք փո-
խաբերությամբ Ազաթանգեղոսը եւ Եղիշէն պատկերավոր
արտահայտում են Հռոմայեցվոց արքա Դիոկղետիանոսի
եւ Պարսից արքա Հազկերտի նյութած գաղտնի որոգայթ-
ները ընդդէմ քրիստոնյաների, եւ ինչպես այստեղ Դիոկղե-
տիանոսը կոչված է **չարի աման**, այդ նույն բառերով էլ Ե-
ղիշէն է որակում Վասակ մարգպանին.

Ազաթ., §141

«Իսկ իբրեւ տեսին
առաքինիքն **զգաղտա-
ծիզ նետս** թշնամոյն,
որ ի **ծածուկն** սովոր էր
ձգել ի սուրբն քրիս-
տոսասերն, **աման
չարի** գտեալ զթագա-
ւորն...»:

Եղիշէ, էջ 16

«...սկսաւ **ծածուկ** (Հազ-
կերտ) **նետիւք խոցոտել**
զմիտս իւրոյ չարութեանն. եւ
անբժշկական վերս յոգիս եւ ի
մարմինս տեսներ»:

Եղիշէ, էջ 91

«Ձեռն Էարկ կամակորու-
թեամբ եւ եմուտ յորդգրու-
թիւն դիւապաշտութեանն, եւ
եղեւ **աման չարին**...»:

(Ազաթանգեղոսի «զգաղտածիզ նետս թշնամոյն,
որ ի ծածուկն սովոր էր ձգել» արտահայտությունը գոր-
ծածել է Փարպեցին իր «Պատմութիւն Հայոց»-ի ԻԳ գլ-
խում. «Եւ ընկալեալ զայսպիսի հրովարտակ ամենայն
Հայոց աւագանոյն... ծանուցեալ եւ զառ ի **ծածուկ նետս
թշնամոյն, զոր ձգեր** խորամանկութեամբ յանարատ
հօտն Երիստոսի»):

Ազաթ., §142

«...որ ի նմանէ (Դիոկղե-
տիանոսէ) անցաներ ընդ ե-
կեղեցիս Աստուծոյ»:

Եղիշէ, էջ 15

«...որ ի նմանէ (Յազ-
կերտ) ընդ սուրբ եկեղե-
ցիսն եանց...»:

Շարունակելի
Ալբերտ ՄՈՒՇԵՂՅԱՆ
Բանասիրական գիտ. դոկտոր

ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՎՈՐ ԱՎԱՆԴՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Ըստ Սարգիս Շարությունյանի «Բանագիտական ակնարկներ» գրքի

Սկիզբը՝ էջ 5

Մի պատճառաբանական գրույցում ներկայացվում է ս. Սարգսի կապը հացաբույսերի, մասնավորապես՝ ցորենի և դրանից պատրաստված փոխիկի հետ, որն ամենուրեք համարվում է ս. Սարգսի տոնի ծիսական կերակուրը։ Ուլիանոս թագավորի դեմ կռվելուց հետո ս. Սարգիսը քաղցում է և մտածում, թե որտեղից մի կտոր հաց ճարի։ Այդ պահին ուժեղ քամի է բարձրանում և երկնքից մի քանի ցորենի հատիկ է բերում գգում Սարգսի առաջ։ Նա վերցնում է դրանք, ճմռում ափի մեջ, հատիկները հանում գգում բերանը, ուտում, կշտանում։ Եվ ապա խնդրում է Աստծուն, որ ով տարվա մեջ այդ հատիկների հիշատակին յոթ օր ծոմ պահի, ուրբաթ օրն էլ փոխիկով թաթախվի, նրա մուրազը տա, ինչ խնդրի կատարվի (տե՛ս Ղանայանյան, 1969, 366)։

Այստեղ, ուրեմն, պատճառաբանվում է նաեւ Ս. Սարգսի տոնի ծագման ծիսական հիմքը, միաժամանակ ս. Սարգսի խնդրանքով եւ աստվածային կամքով սահմանվում է Ս. Սարգսի տոնն իր ծիսական ուտեստով, մուրազի կատարման հետեւանքով, որն այնուհետեւ դառնում է կայուն ավանդույթ տարվա ժողովրդական տոնական ծիսակարգում։ Այսպես, տեսնում ենք, որ Ս. Սարգսի տոնն ու դրան առնչվող ծիսական արարողությունը թե՛ եկեղեցական եւ թե՛ ժողովրդական տոնացույցում կատարվել են փետրվարին, տարվա մի ժամանակաշրջան, որ հատկանշվում է ձյունաքեփ եւ մրրիկների բնական երեւոյթներով, իսկ հասարակական կենցաղի տեսանկյունից՝ ամուսնությունների եւ հարսանիքների առատությամբ։

Պատճառումներ

Ս. Սարգսի տոնի ծիսական ուտեստը փոխիկն է՝ բոված ցորենի ալյուրը, որից պատրաստում են երկու տեսակի ուտելիք. մեկը խաղողահյութով, մեղրաջրով կամ շա-

Երեւանի Սբ Սարգիս առաջնորդանիստ եկեղեցին

քաղաքով պատրաստված շաղախն է, մյուսը՝ փոխիկի խաշիլը, որը ճաշակում են յուզով։ Երկուսն էլ խիստ սիրված ու տարածված են Հայաստանի գրեթե բոլոր ազգաբնակչության շրջաններում, տեղ ունեն ժողովրդի առտին ճաշացանկում՝ իբրեւ ազգային կերակրատեսակների՝ անկախ ծիսական արարողություններից։ Ծիսական է համարվել այն փոխիկը, որի ցորենը խարկվել է և աղացվել Ս. Սարգսի տոնի ժամանակ։ Լցնում էին տախտակի վրա եւ երեկոյան դնում դռան ետեւը կամ տանիքին եւ մատուցում ս. Սարգսին՝ մրմնջալով հատուկ աղոթքը. «Մենիմ քի, առեւնահաս բոգ ձիավոր սըփ Սարգիս, դու կգաս քու ձիու ոտ գարկիս մեջ»։

Ս. Սարգսի՝ ամուսնության հովանավորման եւ երիտասարդ գույզերին իրենց սիրո փափագին հասցնելու գործառնությամբ դրսևորված է դարձյալ մեկ ժողովրդական ծիսական արարողության մեջ՝ կապված հացի եւ ջրի ճաշակման հետ։ Ս. Սարգսի տոնի ուրբաթ գիշերը նորահաս երիտասարդները, հատկապես՝ աղջիկները, աղի բլիթ են ճաշակում, որպեսզի երագում ջուր տեսնեն։ Ս. Սարգսի հրամանով՝ ճակատագրի կողմից կանխորոշված կյանքի ապագա ընկերները ջուր են տալիս ծարավներին, որով գուշակվում են երիտասարդ-

ների ամուսնական զուգընկերները։ Կամ էլ ս. Սարգիսն ինքն է կանխորոշում ապագա ամուսնական զույգերին, նրանց երջանկությունն ու դժբախտությունը (տե՛ս Աբեղյան, 1975, 81)։ Բացի այդ, նույն երեկոյան նորահաս աղջիկները շաղախված փոխիկից բրդում էին դնում տան կտուրին եւ հետեւում. եթե ճնճողկը վերցնում էր այդ բրդունը եւ թռչում-թռչում մերձակա տների տանիքներից մեկին, ուր նորահաս երիտասարդ էր ապրում, ապա դա նախանշան էր, որ այդ երիտասարդն էր դառնալու իր ապագա փեսացուն։

Ս. Սարգսի՝ ամուսնության հովանավորման այս գործառնություն է հարում նաեւ նրա՝ ծննդկանի պաշտպան ու պահապան դառնալու հավատալիքը՝ դրսևորված աղոթքներում։ Դրանցից մեկում սուրբը բնորոշված է իբրեւ «Դեւերու հալածիչ եւ ցավերու փարատիչ», որն այլ բան չէ, քան հիվանդությունն հարուցող դեւերին հալածելը եւ նրանց պատճառած ցավերից հիվանդին պաշտպանելը։ Վանից գրառված՝ ծննդկանի աղոթքի մեկ այլ տարբերակ սկսվում է հետեւյալ երկտողով.

Սուրբ Սարգիս ամուր պարիսպ,
Ամուրական խաչն է թելիս։
(Հարությունյան, 2006, 146 էջ)

Այստեղ սուրբը հանդես է գալիս որպես ծննդկանի պահապան ու պատպարող ամրակուռ ու անսասան ոգի։

Տարածված է նաեւ մեկ այլ հավատալիք՝ դրսևորված ժողովրդական գրույցներում, որ եթե գիշերով գալիքի հարձակման ենթարկվածը ս. Սարգսին օգնության կանչի, ապա սուրբը կգա եւ կփրկի։

Հայ բանավոր ավանդության մեջ, մասնավորապես՝ «Սասնա ծռեր» հերոսավեպում, ս. Սարգիսը հանդես է գալիս որպես վիպական գործող անձ, որպես Սասնա դյուցազուններին գործակից ու հովանավոր։ Վեպում նա կրում է նույն «Ծուռ» մականիքը, ինչ Սասնա մյուս հերոսները. Ծուռ Սըրգո։ Սասնա դյուցազունները համարվում են Ծուռ Սըրգոյի ճորտեր ու փոքրավորներ (իմա՝ սպասավորներ)։ Երբեմն Ձենով Հովանի անվան համաբանությամբ կոչվել է Ձենով Սարգիս, դարձյալ՝ իբրեւ հովանավոր Սասնա կրտսեր ծռերի։

Ի դեպ, գինվորականների հովանավորելու՝ ս. Սարգսի այդ հնավանդ գործառնությամբ դրսևորված ենք գտնում նաեւ նորօրյա ժողովրդական հավատալիքներում։

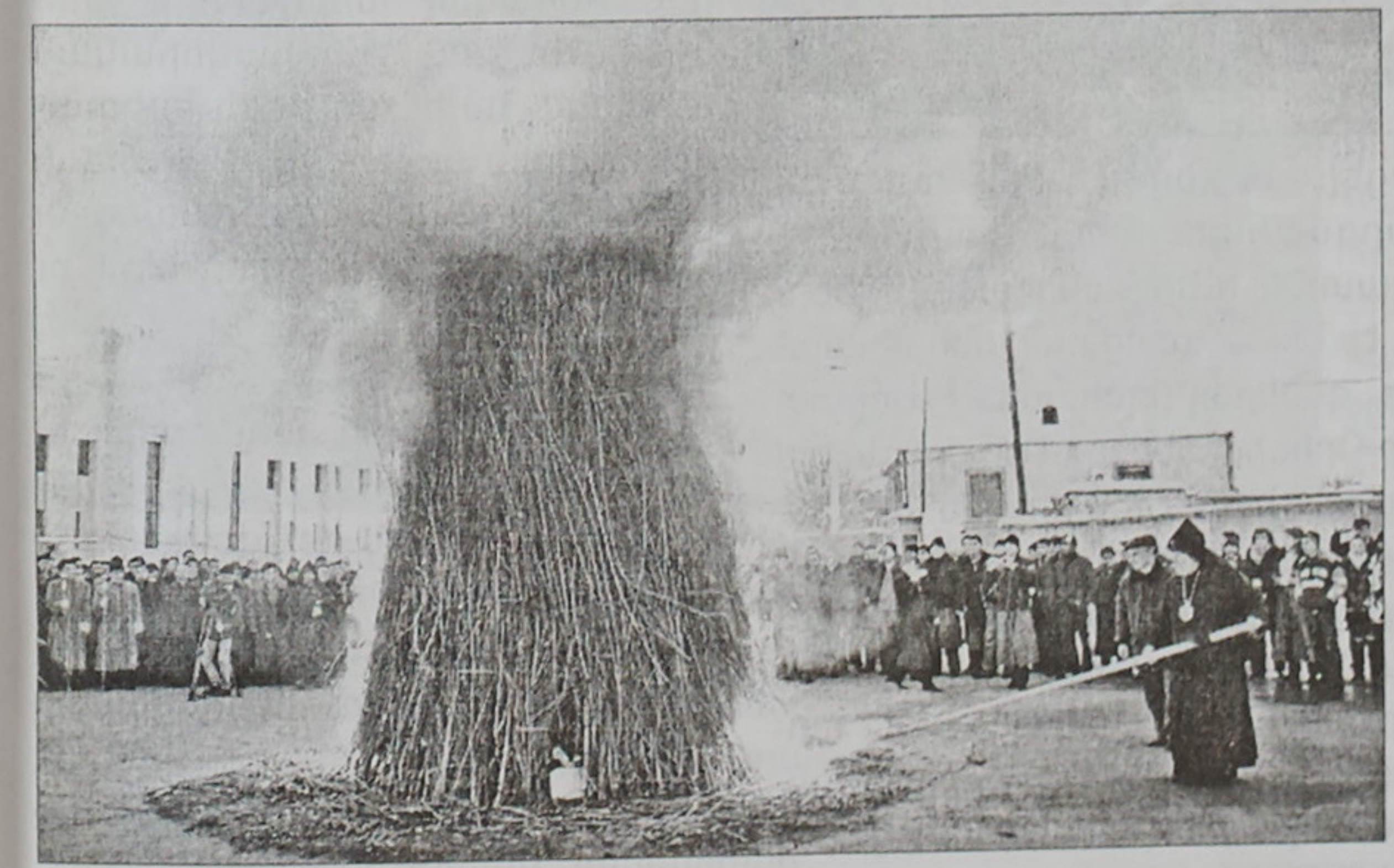
Ըստ Երեւանի ռազմական ակադեմիայի ջախաջի ուսանողի պատմաժի՝ ձմռանը՝ Ս. Ծննդյան օրերին, գիշերը երազ է տեսնում, ըստ որի՝ ինքը սովորականի պես գտնվում է վերակարգի մեջ, այսինքն՝ վերահսկում է գինվորական հաստատության տարածքի անվտանգությունը, հանկարծ քառատրոփ վարձով տարածք է ներխուժում մի հաղթանդամ սպիտակ ձիավոր։ Երիտասարդը ձիավորից պահանջում է կանգնել ու բացատրություն տալ, թե ով է ինքը, ուր է ուզում գնալ եւ ինչու է մտել գինվորական հաստատության տարածք։ Պատասխանի փոխարեն սպիտակ ձիավորը խոյանում է ե-

րիտասարդի վրա, առնում ամեհի ձիու ամբակների տակ, կոխկրտում թիկունքը եւ սուրում առաջ։ Երիտասարդը թիկունքի ուժեղ ցավերից արթնանում է եւ երկար ժամանակ թիկունքին զգում ամբակների հետքերի ցավը։ Շատ մտորելուց հետո եզրակացնում է, որ սպիտակ ձիավորը եղել է ս. Սարգիսը։ Երիտասարդը հավաստիացնում է ունկնդիրներին, որ այդ երազից հետո ինքը ցանկացած վտանգից դուրս է գալիս բարեհաջող, «քանի որ մեջքիս վրա կա սուրբ Սարգսի ոտնահետքը» (գրառումը՝ բանագետ Սվետլանա Վարդանյանի)։

«Կարծում ենք՝ մեր այս անկարկը թերի կմնա, եթե գեթ հպանցիկ գծերով չանդրադառնանք հակառակ երեւոյթին՝ ս. Սարգսի հավատքի ու պաշտամունքի նկատմամբ ժողովրդական խավերում եղած կենսախիղի հումորային վերաբերմունքին, - գրում է մեծ բանագետ եւ հայագետ Սարգիս Հարությունյանը եւ շարունակում։ - Ժողովրդի մարդկանց մեջ ամենասարգան եւ լուրջ պաշտամունքի ու հավատալիքի նկատմամբ միշտ էլ առկա է եղել մշտաժպիտ հումորն ու երգիծանքը, եւ ս. Սարգիսն էլ այդ տեսակետից բացառություն չի կազմել։ Ս. Սարգսի տոնի օրերին, Հայաստանի գյուղական շատ վայրերում, երբ տառիկներն ու մամիկները մեծ երկյուղածությամբ փոխիկի այլուր կամ խմոր էին դնում տախտակին եւ անձկությամբ սպասում, թե գիշերով սուրբը գալու է եւ իր ձիու ոտնահետքն է թողնելու փոխիկի այլուր կամ խմորի վրա, չարածի երիտասարդները, հաճախ գիշերով, ձիու պայտ էին բերում եւ հետքը դաշում փոխիկի վրա։ Առավոտյան մի իսկական իրարանցում եր ընկնում տվալ տանն ու ամբողջ գյուղում։ Ս. Սարգսի ոտնահետքի լուրն իսկույն տարածվում էր գյուղով մեկ, հավատավորները, մեծ երկյուղածությամբ ու աղոթքներ մրմնջալով, դիմում էին այդ երջանիկ տունը՝ թույլ տալով տեսնելու սրբի այդ նշանը եւ տեսնելուց հետո չերմեռանդությամբ հիանում։ Իսկ գործին տեղյակ սակավաթիվ մարդիկ լուռ քրքջում կամ ծիծաղում էին միամիտ հավատավորների վրա»։

ԱՆՆԱ ՊՈՐՈՍՅԱՆ

ՏՅԱՌՆԸՆԴՈՒԱԶ

Սկիզբը՝ էջ 3

Եվ բոլորս մեր տեղն ունենք Աստծո արքայության մեջ, երբ մոտ ենք Տիրոջն ու կատարում ենք Նրա պատվիրանները, ապրում իսկական քրիստոնյային վայել կյանքով։ «Սիրեցե՛ք ձեր թշնամիներին, օրհնեցե՛ք ձեզ անիծողներին, բարություն արեք ձեզ ատողներին եւ աղոթեք նրանց համար, որ չարչարում են ձեզ ու հալածում, որպեսզի... որդիները լինեք ձեր Հոր, որ երկնքում է, քանի որ Նա Իր արեգակը ծագեցնում է չարերի ու բարիների վրա եւ անձրեւ է թափում արդարների ու մեղավորների վրա» (Մատթ. Ե 44-46)։ Ահա սրանք են ճշմարիտ աստվածամանությունը, չարի դեմ պայքարն ու Աստծո ճանապարհը, որ «նեղ դռնով» ենք մտնելը, «որովհետեւ լայն է այն դուռը, եւ ընդարձակ այն ճանապարհը, որ դեպի կորուստ է տանում, ու շատերն են նրանով մտնում, քանի որ նեղ է այն դուռը,

գայթերի, աշխարհիկ գայթակղությունների ու փորձությունների դեմ, ո՞րն է մեր փրկության երաշխիքը։ «Մարդկանց կյանքի ուժ տալու, ապրելու երաշխիքն Աստծո անխաբ խոստումն է, որ մեզ ապահովում է բոլոր գործերում», - ասում են մեր սուրբ հայրերը։ «Ըն գործերը Տիրոջը հանձնե, եւ քո խորհուրդները պիտի հաստատվին» (Առակ. ԺԶ 3)։ Ամեն պահ Տիրոջ օգնությանն ապավինելով, Նրան հետեւելով՝ մենք կարող ենք հաղթահարել ժամանակավոր ու աշխարհիկ ամեն արգելք ու խոչընդոտ՝ առաջ ընթանալով դեպի կատարելություն։ «Խնդրեցեք եւ կտրվի ձեզ, փնտրեցեք եւ կգտնեք, թատեք դուռը, եւ կբացվի ձեր առջեւ, որովհետեւ ամեն խնդրող ստանում է, եւ փնտրող՝ գտնում, եւ դուռը ծեծողին բացվում է» (Մատթ. Ե 7-9)։

«Ես եմ ճանապարհը, ճշմարտությունը եւ կյանքը, ոչ ոք Հոր մոտ չի գա, եթե ոչ Իմ մի-

ջոցով» (Հովհ. ԺԴ 6)։ Այս է Տիրոջ պատվիրանը, որ վերցնենք մեր խաչն ու քայլենք Նրա հետեւից։ Այս կյանքում ամենքս էլ կրում ենք մեր խաչը՝ դժվարությունների, հոգսերի ու մտահոգությունների ծանր բեռը, մեր խնդիրն այն արժանապատվորեն կրելն է՝ համբերությամբ, առանց տրտնջալու եւ, որ ամենակարելուն է, առանց ուրիշներին ցավ պատճառելու։ Հնարավորինս օգնել մարդկանց, տալ նրանց լավագույնն ու նվիրակալն. այս է ճշմարիտ քրիստոնյայի նպատակը, եւ ճանապարհը՝ մոտենալու Աստծուն։ «Տո՛ւր նրան, ով քեզից խնդրում է, եւ ով կամենում է քեզից փոխ առնել, երես մի՛ դարձրու նրանից» (Մատթ. Ե 42)։ «Վերջի վերջը դուք կհամոզվեք, որ այդ ամենը եղել է Աստծո եւ ձեր միջեւ, եւ ոչ երբեք ձեր եւ նրանց միջեւ», - ասում է Մայր Թերեզան։

Իսկական քրիստոնյայի կոչումը Տիրոջ հաղորդակից լինելն է, իբրեւ Աստծո պատկեր՝ Նրա իմաստությունը, սրբությունը, արդարությունը ու սերը կրելը, Աստծո հետ միանալը, քանի որ աստվածայինը, բարձրագույնն ու վեհագույնը միմյանի նա կարող է տալ մեզ։ Աստծու արքայությունը մտնել տեսչացողը չպետք է աչք ունենա

այս աշխարհի եւ որեւիցե հարստության վրա։ «Գանձեր դիզեք ոչ թե երկրի վրա, այլ երկնքում, որտեղ ցեցն ու ժանգը չեն փչացնում, եւ որտեղ գողերը անցք չեն փորում ու չեն գողանում» (Մատթ. Զ 19)։ - ուսուցանում է Տերը, որ մեր կառուցած շենքն այնտեղ հաստատուն ու կայուն լինի, այլ ոչ ավազից՝ անհաստատ ու շարժուն։

Ապրենք ճշմարիտ կյանքով՝ ընդառաջ գնալով Տիրոջը՝ Նրա պատվիրանները կատարելով։ Խնդրենք Աստծո արքայությունը, մնացածը ավելիով կտրվի մեզ։

Մարիամ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ
ԵԴՅ-ի ժուռնալիստիկայի ֆակուլտետի
4-րդ կուրսի ուսանողուհի

ԿԻՑ սեմյակում

Սկիզբը՝ էջ 6
Նույնպես եւ առակն է ասում՝
ինչ որ պատրաստել ես, ո՞ւմն է
լինելու, ո՞ւմ համար ես դիզում ու
կուտակում: Ըստ առակի՝ ինքը
չվայելեց: Իսկ թե ում մնաց, կա-
րելուր չէ: Թերեւս, իրենից բացի,
ուր էլ որ մնա, ավելի արժանա-
վոր պիտի լինի, եթե իր պես չմ-
տածի: Այս ամենի մեջ նաեւ մի
շատ մեծ մոլորություն կա. տեր
լինելու, ինքնաբավ լինելու խաբ-
կանքն է դա. տեր եմ, շատ տա-
րիների համար ամբարված
հարստություն ունեմ, ուրեմն՝
երջանիկ կլինեմ եւ... վերջ: Մար-
դը մտածում է, որ իր կյանքը կե-
րուխում է, գեխություն: Իսկ գե-
խության համար ի՞նչ է պետք՝
փող, հարստություն, փողն էլ կա,
ուրեմն՝ էլ ոչ մի խնդիր: Բայց՝ չս-
խալվե՛ք. Աստծու ձեռքին է ամեն
բան՝ առողջությունն էլ, կյանքն
էլ, մահն էլ, հարստությունն էլ,
հարստությունից զրկվելն էլ...

- Ասել է թե՛ ամեն բան ժամա-
նակավոր է, եւ որեւէ մեկն այս
աշխարհում տեր չէ, այլ ընդա-
մենն Աստծո ունեցվածքի ժամա-
նակավոր օգտագործող: Եթե
անգամ ամեն ինչ մնում է գա-
վակներից, միեւնոյն է, նրանք էլ
այդ հարստությունը չեն տնօրի-
նելու հավերժորեն: Տե՛ր հայր,
Հովհաննէս Ոսկեբերանն ասում
է. «Միայն նրանք են տիրում
հարստությանը, ովքեր քամա-
րել են եւ՝ դրա օգտագործումը,
եւ՝ խնդացել դրանից ստացած
հաճույքների վրա: Միայն նա, ով
մերժել է հարստությունը եւ բա-

ԱՎԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԱՌԱԿՆԵՐ «ՎՆԱԻՏ ՄԵԾՎԱՐՈՒՄՏԸ»

Մեր հյուրն է Բյուրավանի Սբ Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցու
հոգեւոր հովիվ Տ. Ղազար քհն. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԸ

ժանել աղքատներին, նա՛ է, որ
հարստության վրա ունեցել է
կատարյալ իշխանություն»:

- Ոսկեբերան հայրապետի
խոսքը կատարյալ մարդու եւ հո-
գու կատարյալ վիճակի մասին է,
այսինքն՝ այն, ինչ պահանջում
էր Զրիստոսը մեծահարուստ ե-
րիտասարդից (տե՛ս Մատթ. ԺԹ
16-22), այն է՝ ամբողջ ունեցածը
բաժանել աղքատներին եւ հետե-
լել իրեն: Այսպիսի կյանք եւ կեն-
ցաղավարություն մենք շատ ու
շատ սրբերի մոտ ենք տեսնում:
Եվ մենք, որ ապրում ենք սովոր-
ական երկրային կյանքով եւ ի

գորու չենք նման հոգեւոր սխ-
րանքներ կատարելու, հարկ է,
որ խոնարհվենք նրանց առաջ,
ովքեր այս կյանքում հասել են
այդչափ մեծ սրբության:

Վերջերս գրուցում էինք հարս-
տություն-աղքատություն խնդրի
շուրջ (աղանդավորական ազդե-
ցություն կրած միջավայր էր):
Մեկն ասաց. «Տե՛ր հայր, աղքա-
տությունը չարիքների մայրն է»:
Ասացի. «Ո՛չ, նման բան չկա»...
Եվ մարդիկ իսկական «փողոթնիկ»
սարքեցին՝ չթողնելով միտքս ա-
վարտել: Ասում էին. «Տե՛ր հայր,
դու, ի՞նչ է, չե՞ս ուզում, որ մեր ժո-

ղովորդը լավ ապրի, հարուստ
լինի»: Եվ կամ՝ «Առված փողով
Աստծուն չես պաշտի, Աստծուն
պաշտում են նրանք, ում փողը
կուշտ է», եւ այլն, եւ այլն... Ո՛չ,
նման բան չկա: Սրբերի ցանկը՝
ծեզ օրինակ եւ ապացույց: Մեր
Տեր Հիսուս Զրիստոսից սկսած՝
բոլոր սրբերն աղքատ մարդիկ են
եղել:

- Եկեղեցու վարդապետները
հաճախ են շեշտում այն միտքը,
որ նրանք, ովքեր շատ ունեն,
սակայն քիչ ողորմություն են ա-
նում, այդ արածը բավական չէ
նրանց փրկության համար: Սա-
կայն մյուս կողմից՝ չէ՞ որ ամե-
նակարեւորը քանակը չէ, այլ
այն, թե ինչ կա քո սրտի մեջ: Զե՛
որ Աստված տեսնում է մեր սր-
տերը եւ կարդում է մեր մտքերը:
Երբ Հիսուսը Չակքեոս մաքսա-
պետին ասաց. «Այսօր քո տան
համար փրկություն եղավ», կար-
ծում եմ՝ ոչ նրա համար, որ Չակ-
քեոսը խոստացավ քառապատի-
կը հատուցել նրանց, ում զրկել
էր, եւ ընդհանրապես՝ իր ունեց-
վածքի կեսը բաժանել աղքատ-
ներին, այլ ավելի այն պատճա-
ռով, որ նա զղջաց իր արածների
համար՝ խոստանալով այլեւս
ազնիվ կյանքով ապրել: Համա-
ձայն չե՞ք, տե՛ր հայր:

- Այո՛, բայց քանակի խնդիրը
չպետք է խաթառ անտեսել. չէ՞ որ
քանակը համեմատության հնա-

րավորություն է տալիս: Իսկ հա-
մեմատությունը հաճախ շատ
կարեւոր հանգամանք է: Այլա-
պես, երբ Զրիստոսը կանգնած
էր գանձանակի կողքին եւ տես-
նում էր, որ շատերը շատ դրամ
զգեցին, պիտի ասեր. «Բոլորն էլ
զգեցին»: Այդ դեպքում այրի կնոջ
երկու լուման, որն իր ամբողջ
կարողությունն էր, չափիտի արժե-
ւորվեր եւ ավելի շատ դիտվեր
Տիրոջ կողմից, քան մեծահա-
րուստի տվածը, որ թվաբանո-
րեն, թերեւս, 100 անգամ ավելի
էր այրի կնոջ տվածից, սակայն
պարզ համեմատությամբ չնչին
մի բան էր այրու երկու լումայի
դիմաց, քանի որ սա իր կուտա-
կածից, ավելցուկից տվեց, իսկ
այրին՝ «իր ունեցած ամբողջ
ապրուստը»: Ըստ այդմ էլ, այո՛,
աղքատ այրին ավելի շատ օրի-
նություն պիտի վայելեր, քան մե-
ծահարուստը, որ իր ավելցուկն
էր տալիս:

Իսկ այս առակի մեծահա-
րուստը, ով մտածում էր միմիայն
կուտակելու, ուտել-խմելու, վա-
յելելու մասին, ով «ի՛ր անձի հա-
մար գանձեր դիզեց եւ Աստծով
չհարստացավ», կվայելի՞ արդյոք
աստվածային օրինության անս-
շան մի պողոտեց: Հազի՛վ թե:

Հետեւաբար՝ ոչ թե այստեղ
շտեմարաններ կառուցենք, որ
երկրային գանձերով լցնենք, այլ
Տիրոջ պատգամի համաձայն,
գանձեր դիզենք երկնքում, «որ-
տեղ ո՛չ ցեց եւ ո՛չ ժանգ չեն ոչն-
չացնում, եւ ո՛չ էլ գողերը պա-
տերն են ծակում ու գողանում»
(Մատթ. 2 20):

Հյուրընկալեց
Հայկ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆԸ

ԼՈՒՐԵՐ Մոսկվայից

ՌԻՏԱԳՆԱՅՈՒԹՅՈՒՆ ՍՈՒՐԲ ԵՐԿԻՐ

Եզրաս Եպս Ներսիսյանի օրի-
նությամբ եւ Ռոստոփի մարզի
Չալթր գյուղի Ս. Համբարձում ե-
կեղեցու հոգեւոր հովիվ Թադեոս
քհն. Գալթարյանի առաջնորդու-
թյամբ մի խումբ հավատացյալներ
ուբոթյա ուխտագնացություն կա-
տարեցին Սբ Երկիր:

Ուխտավորները գիշերեցին
Գաբրիել եւ Միքայել հրեշտակապե-
տերի վանքի փոքրիկ խցերում,
մասնակցեցին Երուսաղեմի Հայոց
Պատրիարքարանի Սրբոց Հակո-

տարել, ինչպես նաեւ թրջվեցին
Հորդանանի սբ ջրերում:

Ուխտավորները բարձրա-
ցան նաեւ Գերսեմանիի պարտեզ
եւ Համբարձման մատուռ:

ՆԱ ՔԱԶԱՐԻ ԶԻՆՎՈՐ Է, ՈՐՈՎՀԵՏԵՎ ՀԱՅ Է

Բանաստեղծի այս տողերով
իր խոսքն սկսեց գրող, թարգմա-
նիչ Ե. Դուբակյանը, ում «Նուռ» ե-
կեղեցասեր երիտասարդաց միու-
թյունը Հայոց բանակի 20-ամյա
հոբելյանի առիթով հրավիրել էր
Մոսկվայի հայորդյաց տուն՝ «Հա-

բանակի ստեղծման վեհ ու նշա-
նակալի տոնի առիթով:

Գաբրիել Կորգանովի՝ ընթեր-
ցողի դատին ներկայացված գիր-
քը ֆրանսերենից ռուսերեն թարգ-
մանել են Յու. Լ. Փիրումյանը եւ Է.
Ե. Դուբակյանը:

Գրքում նկարագրվում է, թե
ինչպես են հայ կամավորները
կովկասյան ճակատում 1914-1918
թթ. մասնակցել ռազմական գոր-
ծողություններին եւ ինչ սխրագոր-
ծություններ են կատարել: Լինե-
լով կովկասյան բանակի ազդեցիկ
հրամանատարներից մեկը՝ Կոր-
գանովը նաեւ նկարագրում է, թե
ինչ պայմաններում են ձեւավոր-
վել կամավորական ջոկատները:
Ե. Դուբակյանը, ներկայացնելով
գեներալ Գաբրիել Կորգանովի
կողմից նման հույժ կարեւոր գիրք
ստեղծելու նախաձեռնության
պատմությունը, ընդգծեց, որ այն
փաստերով եւ ականատեսի աչքե-
րով գրված իրական պատմու-
թյունների նկարագրություն է եւ
օգնում է ճշգրիտ եւ լիակատար
պատկերացում կազմել Առաջին
համաշխարհային պատերազմին
հայերի մասնակցության մասին:

Ինչպես տեղեկացրեց Ե. Դուբա-
կյանը, գիրքը ընթերցողների կող-
մից մեծ հավանության է արժա-

նացել, եւ այժմ այն հայերեն
թարգմանելու եւ տարածելու
նպատակ ունի: Հանդիպմանը ներ-
կա էր նաեւ Հայոց բանակի հիմնա-
դիր գեներալ-լեյտենանտ Նորատ
Տեր-Գրիգորյանը: Ներկայացնելով
Առաջին համաշխարհային պատե-
րազմի տարիներին կամավորական
ջոկատների տեղաշարժը կովկա-
սյան ճակատում՝ Նորատ Տեր-Գրի-
գորյանը մանրամասնեց նաեւ ար-
ցախյան մարտերի եւ Հայոց բանա-
կի ստեղծման պատմությունից որոշ
դրվագներ:

Հանդիպման ավարտին ներ-
կանների օրհնության եւ շնորհա-
վորանքի խոսք ասաց «Նուռ» եկե-
ղեցասեր երիտասարդաց միու-
թյան հոգեւոր առաջնորդ Հակոբ
քհն. Սարոյանը:

Ի հիշատակ հանդիպման՝ տեր
հայրը երիտասարդաց միության
անունից հյուրերին եկեղեցական
օրացույցներ եւ օրհնված խաչեր
նվիրեց:

**Ս. ՍԱՐԳՍԻ ՏՈՒՆԻ
ՄՈՍԿՎԱԲԵՐԱՎ ՀԱՅ
ԵՐԻՏԱՊԵՏՐՆԵՐ
ՕՐՀՆՈՒԹՅՈՒՆ ՍՏԱՅԱՆ**

Փետրվարի 4-ին՝ սբ Սարգսի
տոնին, Մոսկվայի Նորակառույց
եկեղեցական համալիր էին եկել

հատկապես երիտասարդները,
որպեսզի Սբ Խաչ եկեղեցում
մասնակցեն ժամերգությանը,
ստանան օրհնություն եւ հայցեն
արագահաս սրբի բարեխոսու-
թյունը:

Ժամերգությունից հետո կա-
տարվեց երիտասարդների օրի-
նության կարգ:

Սրբի հիշատակության շնոր-
հաշատ օրը Սահակ աբեղա Շա-
քարյանը ներկաներին փոխան-
ցեց թեմակալ առաջնորդի օրի-
նությունն ու շնորհավորական
խոսքը: Հայր սուրբը երիտա-
սարդներին հորդորեց ս. Սարգսի
օրինակով անմեղադր ծառայել
Աստծուն, որպեսզի Տիրոջ սերն ու
ողորմությունը հեղվեն իրենց
կյանքում:

Ժամերգության ավարտին ե-
րիտասարդները մոտեցան համ-
բուրելու սբ խաչն ու Ավետարանը
եւ օրվա խորհրդով լուսավորված՝
վերադարձան իրենց տները՝ որ-
պես նվեր տանելով եկեղեցական
օրացույցներ:

Ավարդ ՆԱԶԱՐՅԱՆ

բյանց տաճարում մատուցված Պա-
տարագին, այցելեցին Գյուլբեկյան
մատենադարան, Թարգմանչաց
դպրոց:

Ուխտավորները եղան նաեւ Ա-
վետման տաճարում, Գաբրիել
հրեշտակապետի եկեղեցում, որ-
տեղով հոսում է սբ Կույս Մարիամ
Աստվածամոր աղբյուրը, եղան
Կանա քաղաքում, որտեղ առա-
ջին հրաշքն է կատարվել, Տաթևա-
յում, որտեղ Հիսուս Զրիստոսը
հացի բազմացման հրաշքն է կա-

մաշխարհային պատերազմին
հայերի մասնակցությունը կով-
կասյան ճակատում 1914-1918
թթ.՝ գրքի շնորհանդեսին:

Հունվարի 30-ին կրթօջախի
հարկի ներքո հավաքվել էին մի
շարք բարձրաստիճան հայ եւ ռուս
գիտնականներ, մշակույթի գոր-
ծիչներ, մանկավարժներ, սաներ:

Սահակ աբեղա Շաքարյանը,
ողջունելով ներկաներին, փոխան-
ցեց թեմակալ առաջնորդի օրհնու-
թյունն ու շնորհավորանքը՝ Հայոց

ԵՐԻՍՏՈՆՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կրոնական, մշակութային,
լուսավորական երկշաբաթաթերթ

Հիմնադիր՝
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին

Հրատարակիչ՝
«Զրիստոսյան Հայաստան»
թերթի խմբագրություն

Գլխավոր խմբագիր՝
Ասողիկ Ստամբուլյան

Գրանցման վկայական՝ 624
Խմբագրության հասցեն՝

Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածին
Հեռախոս՝ 517 197

Էլ. փոստ՝ qh@etchmiadzin.am
web կայք՝
kh-tert.livejournal.com

krishayas.wordpress.com
Ստոր. տպագր.
20.2.2012 թ.

Տպագրանակ՝ 2100
Գինը՝ 50 դրամ